

Na osnovu člana 36. stav 1. podstav 1.17. i člana 65. stav 1. i 2. Zakona br. 03/L-209 o Centralnoj banci Republike Kosovo (Službeni list Republike Kosovo, br. 77/ 16. avgusta 2010. godine), izmenjen i dopunjen Zakonom br. 05/L -150 o Centralnoj banci Republike Kosovo (Službeni list Republike Kosovo, br. 10 / 3. april 2017. godine), člana 85. stav 1. Zakona br. 04/L-093 o bankama, mikrofinansijskim institucijama i nebankarskim finansijskim institucijama (Službeni list Republike Kosovo, br. 11/11. maj 2012. godine), člana 4. stav 3. i člana 129. stav 3. Zakona br. 05/L-045 o osiguranju (Službeni list Republike Kosovo, br. 38/ 24. decembar 2015. godine) člana 23. stav 6. kao i člana 66. stav 2. Zakona br. 05/L-096 o sprečavanju pranja novca i borbe protiv finansiranja terorizma (Službeni list Republike Kosovobr.18/ 15. jun 2016. godine), Izvršni odbor Centralne banke Republike Kosovo, na sastanku održanom 29. decembra 2023. godine, usvojio je sledeći:

**VODIČ O DUŽNOJ PAŽNJI KLIJENATA I FAKTORI KOJE BANKE I
FINANSIJSKE INSTITUCIJE TREBA DA UZMU U OBZIR PRILIKOM PROCENE
RIZIKA OD PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA**

Član 1.

Svrha

1. Svrha ovog Vodiča je da utvrdi faktore koje finansijske institucije moraju uzeti u obzir prilikom procene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma kao i stepen sprovođenja mera dužne pažnje prema klijentu u srazmeri sa identifikovanim rizikom od PN/FT.
2. Faktore rizika utvrđeni u ovom Vodiču ne treba smatrati iscrpnim, stoga finansijske institucije, po potrebi, uzimaju u obzir i druge faktore prilikom procene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma.

Član 2.

Delokrug

Ovaj Vodič je pripremljen u saradnji i koordinaciji sa Finansijsko-obaveštajnom jedinicom (FOJ-K) i odnosi se na sve banke, nebankarske finansijske institucije, mikrofinansijske institucije, osiguravače i menjačnice.

Član 3.

Definicije

1. Svi izrazi u ovom Vodiču imaju isto značenje kao izrazi definisani u Uredbi o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma i/ili definicijama u nastavku u svrhu ovog Vodiča.
2. *Finansijska institucija*– podrazumeva banke, nebankarske finansijske institucije, mikrofinansijske institucije, osiguravače, penzijske fondove i menjačnice.
3. *PN/FT*– pranje novca i finansiranje terorizma
4. *Rizik* - podrazumeva uticaj i verovatnoću da se dogodi PN/TF. Rizik se odnosi na inherentni rizik, odnosno nivo rizika koji postoji pre nego što se primene mere ublažavanja. Ne odnosi se na rezidualni rizik, odnosno nivo rizika koji ostaje nakon ublažavanja.
5. *Inherentni rizik* - podrazumeva svojstveni rizik koji postoji pre ublažavanja.
6. *Faktori rizika*– podrazumeva varijable koje same ili u kombinaciji mogu povećati ili smanjiti rizik od PN/TF.
7. *DPK*– Dužna pažnja prema klijentu
8. *PDP*– Povećana dužna pažnja
9. *PJDP*– Pojednostavljena dužna pažnja
10. *PIO*- Politički izložena osoba

Član 4.

Procena rizika od PN/TF

1. Finansijske institucije moraju osigurati da imaju potpuno znanje o rizicima od PN/TF kojima su izložene.
2. Finansijske institucije moraju proceniti rizik od PN/FT kojem su izložene kao ishod prirode i složenosti delatnosti institucije i procenu rizika od PN/FT kojem su izložene kao rezultat stupanja u poslovne odnose i obavljanje povremenih transakcija.
3. Procena rizika od PN/FT treba da se sastoji od dva odvojena, ali međusobno povezana koraka:

- 3.1 Identifikacije faktora rizika od PN/FT
- 3.2 Procene rizika od PN/FT
- 4. Prilikom procene opšteg nivoa rezidualnog rizika od PN/FT, finansijske institucije treba da razmotre nivo inherentnog rizika i kvalitet kontrola i druge faktore za ublažavanje rizika.

Član 5.

Ažuriranje procene rizika od PN/TF

- 1. Finansijske institucije treba da uspostave sisteme i kontrole kako bi osigurale da njihove procene rizika od PN/FT ostanu ažurne i relevantne.
- 2. Sistemi i kontrole koji osiguravaju da procene rizik od PN/TF ostanu ažurne i relevantne uključuju:
  - 2.1. Određivanje datuma za svaku kalendarsku godinu u kojoj se vrši naredno ažuriranje procene rizika od PN/FT na nivou delatnosti institucije i na nivou poslovnih odnosa i slučajnih transakcija.
  - 2.2. Neposredno odražavanje o njihovim procenama rizika od PN/TF kada se utvrdi da se pojavio novi rizik od PN/FT ili postojeći rizik je povećan.
  - 2.3. Pažljivo evidentiranje svih relevantnih pitanja ili događaja tokom određenog perioda koji mogu uticati na procenu rizika od PN/TF.
- 3. Finansijske institucije takođe treba da obezbede da imaju uspostavljene sisteme i kontrole za identifikaciju novih rizika od PN/FT, procenu ovih rizika i, prema potrebi, blagovremeno ih uključe u procenu rizika od PN/FT.

Član 6.

Procena rizika od PN/TF na nivou delatnosti institucije

- 1. Procena rizika na nivou delatnosti treba da pomogne finansijskim institucijama da razumeju gde su izložene riziku od PN/FT i kojim oblastima svog poslovanja treba da daju prioritet u borbi protiv PN/FT.
- 2. Finansijske institucije moraju imati potpunu sliku o rizicima od PN/TF kojima su izložene, identifikujući i procenjujući rizik od PN/TF u vezi sa proizvodima i uslugama koje nude, jurisdikcijama u kojima odvijaju svoju delatnost i kanalima distribucije koje koriste za pružanje usluga klijentima.
- 3. Finansijske institucije moraju da obezbede da procena rizika na nivou njihove delatnosti bude u skladu sa njihovim poslovnim profilom i da se istovremeno moraju uzeti u obzir faktori i rizici specifični za poslovanje institucije.

4. U slučajevima kada je finansijska institucija deo grupe koja izrađuje procenu rizika za celu grupu, finansijska institucija treba da razmotri ukoliko procena rizika na nivou grupe je dovoljno specifična da odražava poslovanje institucije i rizike kojima je izložena kao rezultat povezanosti grupe sa zemljama i geografskim područjima i ukoliko je potrebno dopuna procene rizika u okviru grupe. Ako se grupa nalazi u zemlji koja je povezana sa visokim nivoom korupcije, finansijska institucija mora da odražava ovu činjenicu u proceni rizika čak iako procena rizika u okviru grupe ne odražava ovu tačku.
5. Opšta procena rizika od PN/TF koja nije prilagođena specifičnim potrebama institucije i poslovnom modelu ili procena rizika na nivou grupe koja se primenjuje bez sumnje ne može se smatrati ispunjavanjem važećih regulatornih i zakonskih kriterijuma.
6. Informacije koje sadrži ovaj Vodič imaju za cilj da pruže opštu orijentaciju o rizicima i njihovom upravljanju i ne zamenjuju zakonske mere predviđene Zakonom o SPN/BFT i važećim odgovarajućim propisima.
7. Koraci koje finansijske institucije moraju da preduzmu u identifikaciji i proceni rizika od PN/FT moraju biti proporcionalni prirodi i veličini institucije. Malim institucijama koje ne nude složene proizvode ili usluge i koje imaju ograničenu ili samo lokalnu izloženost možda neće biti potrebna složena ili sofisticirana procena rizika.
8. Finansijska institucija treba da preduzme neophodne korake kako bi obezbedila da celo osoblje razume procenu rizika od PN/FT i njen uticaj na njihov rad.
9. Finansijska institucija mora da obavesti i pruži dovoljno informacija višem rukovodstvu u vezi sa rezultatima procene rizika i nivoom izloženog rizika.

Član 7.

Procena rizika od PN/TF na nivou poslovnih odnosa

1. Finansijske institucije moraju da identifikuju kojim rizicima od PN/TF su izloženi kao ishod stupanja ili održavanja poslovnog odnosa ili vršenja slučajne transakcije.
2. Finansijske institucije tokom identifikacije rizika od PN/FT u vezi sa poslovnim odnosima ili povremenim transakcijama, treba da uzmu u obzir relevantne faktore rizika, uključujući i ko je njihov klijent, zemlje ili geografske oblasti gde posluju, proizvode, usluge i transakcije koje zahteva klijent kao i kanali distribucije ovih proizvoda, usluga i transakcija.
3. Finansijske institucije pre stupanja u poslovne odnose ili obavljanja slučajnih transakcija, u skladu sa dotičnim važećim zakonskim i regulatornim zahtevima moraju primeniti mere dužne pažnje prema klijentu koje uključuju najmanje:
  - 3.1 Identifikaciju klijenta i u slučajevima kada se zahteva stvarni dobitnik;
  - 3.2 Proveru klijenta zasnovanu na pouzdanim i nezavisnim izvorima a prema potrebi i proveru identiteta stvarnog dobitnika;

3.3 Utvrđivanje svrhe i prirode poslovnog odnosa.

4. Finansijske institucije treba da regulišu nivo sprovođenja inicijalnih mera dužne pažnje prema klijentu zasnovanih na riziku uzimajući u obzir nalaze iz procene rizika na nivou celog poslovanja. U slučajevima kada rizik povezan sa poslovnim odnosom je verovatno nizak, institucije mogu primeniti pojednostavljene mere pažnje prema klijentu. Dok u slučajevima kada se očekuje da rizik vezan za poslovni odnos će se povećati, institucije moraju primeniti povećane mere dužne pažnje.
5. Finansijske institucije moraju pribaviti dovoljno informacija kako bi identifikovale sve relevantne faktore rizika na početku ili tokom poslovnog odnosa ili pre izvršenja slučajnih transakcija.

Član 8.

Identifikacija faktora rizika od PN/FT

1. Finansijske institucije treba da identifikuju faktore rizika koji se odnose na njihove klijente, zemlje ili geografska područja, proizvode i usluge i kanale distribucije.
2. Za potrebe stava 1. ovog člana, finansijske institucije moraju uzeti u obzir, a ne ograničavati se na sledeće izvore podataka:
  - 2.1. Nacionalne i međunarodne procene rizika od PN/FT;
  - 2.2. Zakone, uredbe, uputstva kao i druga relevantna dokumenta izdata od strane nadležnih organa u zemlji;
  - 2.3. Izveštaje i druge informacije koje objavljuju finansijsko obaveštajna jedinica i drugi državni organi nadležni za krivično gonjenje;
  - 2.4. Informacije pribavljene od dužne pažnje klijenta/klijenata;
  - 2.5. Stručno znanje i iskustvo;

Član 9.

Faktori rizika od PN/FT koji se odnose na klijenta i stvarnog dobitnika

1. Faktori rizika koji se mogu smatrati relevantnim kada se identifikuje rizik u vezi sa aktivnostima ili delatnostima klijenta i stvarnog dobitnika, uključuju, ali nisu ograničeni na to:
  - 1.1. Ukoliko klijent ili stvarni dobitnik ima veze sa sektorima koji su obično povezani sa većim rizikom od korupcije?
  - 1.2. Ukoliko klijent ili stvarni dobitnik imaju veze sa sektorima koji su povezani sa većim rizikom od PN/TF?

- 1.3. Ukoliko je klijent ili stvarni dobitnik povezan sa sektorima koji uključuju značajne količine gotovine?
  - 1.4. Kada je klijent pravno lice, poverenik ili druga vrsta pravnog sporauma, koja je svrha njihovog stvaranja? Na primer, kakva je priroda njihovog poslovanja?
  - 1.5. Da li klijent ima političke veze, na primer, da li su politički izložene osobe (PIO), ili je stvarni dobitnik PIO? Kada je klijent ili stvarni dobitnik PIO, subjekat mora da primeni dodatne mere dužne pažnje u skladu sa članom 22. Zakona o SPN/BFT?
  - 1.6. Da li klijent ili stvarni dobitnik drži neku drugu istaknutu poziciju ili uživa visoku javnu reputaciju koja bi im mogla dozvoliti da zloupotrebljava ovu poziciju za privatnu korist?
  - 1.7. Da li klijent pravno lice podleže važećim pravilima i zahtevima za objavljivanje koji obezbeđuju da pouzdane informacije o stvarnom dobitniku klijenta su javno dostupne, na primer kompanije koje na berzi vrše takve izjave kao uslov da budu nevedene?
  - 1.8. Da li je klijent banka ili finansijska institucija koja posluje za svoj račun iz jurisdikcije sa efektivnim režimom za SPN/BFT i da li je pod nadzorom na nivou zemlje radi ispunjavanja obaveza za SPN/BFT? Da li postoje dokazi ukoliko klijent je bio podložan nadzornim sankcijama ili kaznama zbog nepoštovanja obaveza za SPN/BFT ili drugih zahteva širokog upravljanja u poslednjih nekoliko godina?
  - 1.9. Da li je klijent javna institucija ili preduzeće iz jurisdikcije sa niskim nivoom korupcije?
  - 1.10. Da li je znanje o klijentu ili stvarnog dobitnika u skladu sa onim što subjekat izvestilac zna o njihovoj prošloj, sadašnjoj ili planiranoj poslovnoj aktivnosti, njihovom poslovnom prometu, izvoru sredstava i izvoru bogatstva stvarnog dobitnika?
2. Faktori rizika koji se mogu smatrati relevantnim prilikom identifikovanja rizika koji se odnosi na reputaciju klijenta i stvarnog dobitnika obuhvataju, ali nisu ograničeni na to:
    - 2.1. Ukoliko postoje suprotni medijski odnosi ili drugi relevantni izvori informacija o klijentu, na primer ukoliko postoje tvrdnje za kriminal ili terorizam protiv klijenta ili stvarnog dobitnika? Ako jeste, da li su ovi podržani i pouzdani? Subjekti izvestioci moraju utvrditi pouzdanost tvrdnji na osnovu kvaliteta i nezavisnosti izvora podataka i upornosti prijavljivanja tih tvrdnji, između ostalog. Subjekti izvestioci treba da budu svesni da odsustvo krivičnih osuda samo po sebi možda neće biti dovoljno da odbacuju tvrdnje o prestupima.
    - 2.2. Da li postoji saznanje da klijent, stvarni dobitnik ili bilo ko drugi s njima blisko povezan ima sredstva ili drugu imovinu zamrznutu zbog administrativnog ili krivičnog postupka ili je optužen za terorizam ili finansiranje terorizma? Da li subjekat izvestioci ima razloga da sumnja da klijent ili stvarni dobitnik ili bilo ko drugi

- je javno poznata osoba blisko povezana sa njima u nekom trenutku u prošlosti bio predmet takvog zamrzavanja sredstava ili imovine?
- 2.3. Da li subjekat izvestilac zna da je klijent ili stvarni dobitnik predmet prijave za sumnjive transakcije u prošlosti?
  - 2.4. Da li subjekat izvestilac ima bilo kakvu internu informaciju o integritetu klijenta ili stvarnog dobitnika, dobijenu, na primer, tokom dugog poslovnog odnosa?
3. Sledeći faktori rizika mogu biti važni kada se uzima u obzir rizik povezan sa prirodom i ponašanjem klijenta ili stvarnog dobitnika; finansijske institucije moraju uzeti u obzir činjenicu da nisu svi ovi faktori rizika očigledni od samog početka; ovi faktori se mogu pojaviti tek nakon uspostavljanja poslovnog odnosa:
- 3.1. Da li klijent ima legitimne razloge koji su ga onemogućili da pruži snažne ubedljive dokaze o svom identitetu?
  - 3.2. Da li subjekat izvestilac sumnja u autentičnost ili tačnost identiteta klijenta ili stvarnog dobitnika?
  - 3.3. Da li postoje indicije da je klijent uložio napore da izbegne uspostavljanje poslovnog odnosa? Na primer, da li klijent želi da izvrši jednostranu transakciju ili nekoliko transakcija kada u takvim situacijama uspostavljanje poslovnog odnosa može imati više ekonomskog smisla?
  - 3.4. Da li je struktura vlasništva i kontrole korisnika transparentna i smisljena? Ako je vlasnička i kontrolna struktura klijenta složena ili neprozirna, da li postoji očigledno komercijalno ili zakonsko obrazloženje?
  - 3.5. Da li klijent izdaje akcije na donosioca ili ima nominirane akcionare.
  - 3.6. Da li je klijent pravno lice ili pravni sporazum koji se može koristiti kao držalac sredstava ili imovine?
  - 3.7. Da li postoji ubedljiv razlog za promene u strukturi vlasništva i kontrole korisnika?
  - 3.8. Da li klijent zahteva transakcije koje su složene prirode, neobjašnjive, neobično velike ili imaju neobičan ili neočekivan model bez očigledne ekonomske ili pravne svrhe ili zdravog komercijalnog obrazloženja? Da li postoji razlog za sumnju da klijent pokušava da izbegne određene pragove kao što su oni navedeni u Zakonu o SPN/BFT, gde je to primenljivo?
  - 3.9. Da li klijent zahteva nepotreban ili nerazuman nivo poverljivosti? Na primer, da li je klijent voljan da podeli DPK informacije ili se čini da želi da prikrije pravu prirodu svog poslovanja?
  - 3.10. Da li se izvor bogatstva i sredstava klijenta ili stvarnog dobitnika može lako objasniti, na primer kroz zapošljavanje, nasleđe ili ulaganja? Da li ima razumno objašnjenje?

- 3.11. Da li klijent koristi proizvode i usluge koje je dobio kako se očekivalo kada je uspostavljen poslovni odnos?
- 3.12. Kada je klijent nerezident, da li postoji zdravo ekonomsko i pravno obrazloženje za klijenta koji traži ovu vrstu finansijske usluge?
4. Kada se identifikuje rizik povezan sa prirodom i ponašanjem klijenta ili stvarnog dobitnika, finansijske institucije treba da obrate posebnu pažnju na faktore rizika koji, iako nisu specifični za finansiranje terorizma, mogu ukazivati na povećan rizik od FT, posebno u situacijama kada su drugi faktori rizika od FT takođe prisutni. U tu svrhu finansijske institucije moraju uzeti u obzir najmanje ove faktore rizika:
- 4.1. Da li je klijent ili stvarni dobitnik lice koje se nalazi na spiskovima lica, grupa i subjekata koji su obuhvaćeni u terorističke činove i podležu restriktivnim merama ili je poznato da ima bliske lične ili profesionalne veze sa licima evidentiranim na takvim spiskovima (npr. ili su u vezi ili na neki drugi način žive sa takvom osobom)?
- 4.2. Da li je klijent ili stvarni dobitnik lice za kojeg se javno zna da je pod istragom zbog terorističke aktivnosti ili je osuđeno za terorističku aktivnost ili je poznato da ima bliske lične ili profesionalne veze sa takvom osobom?
- 4.3. Da li klijent obavlja transakcije koje karakteriše transfer ulaznih i izlaznih sredstava iz i/ili u zemlje za koje je poznato da deluju grupe koje vrše terorističke činove, za koje se zna da su izvori finansiranja terorizma ili su podložne međunarodnim sankcijama? Ako je tako, da li se ovi transferi mogu lako objasniti, na primer, kroz porodične veze ili poslovne odnose?
- 4.4. Da li je klijent neprofitna organizacija čije se aktivnosti ili upravljanje javno povezuju sa ekstremizmom ili terorističkim simpatijama; ponašanje transakcija koje se karakterizuje sa velikim transferima velikih iznosa sredstava u jurisdikcije povezane sa većim rizicima PN/FT i visoko rizične treće zemlje?
- 4.5. Da li klijent obavlja transakcije koje karakterišu veliki novčani tokovi u kratkom vremenskom periodu, uključujući neprofitne organizacije sa nejasnim vezama (npr. nalaze se na istoj fizičkoj lokaciji; dele iste predstavnike ili zaposlene ili imaju više računa po istim imenom)?

Član 10.

Faktori rizika od PN/FT vezani za zemlje i geografska područja

1. Tokom identifikacije faktora rizika koji se odnose na zemlje i geografska područja, finansijske institucije treba da uzmu u obzir rizik povezan sa:
- 1.1. Jurisdikcijama u kojima se klijent i stvarni dobitnik nalaze ili imaju prebivalište;
- 1.2. Jurisdikcijama koje su mesta poslovanja klijenata i stvarnog dobitnika i

- 1.3. Jurisdikcijama u kojima klijent i stvarni dobitnik imaju relevantne lične, poslovne, finansijske veze ili pravne interese.
2. Finansijske institucije treba da imaju u vidu da priroda i cilj poslovnog odnosa ili vrsta poslovanja, često određuju relativnu važnost pojedinačnih faktora rizika zemlje i geografskog rizika. Na primer:
  - 2.1. Kada se sredstva koja se koriste u poslovnom odnosu ostvaruju u inostranstvu, posebno su važni nivo krivičnih dela u vezi sa pranjem novca i delotvornost pravnog sistema zemlje.
  - 2.2. Kada se sredstva primaju ili šalju u jurisdikcije u kojima se zna da deluju terorističke grupe, finansijske institucije treba da razmotre u kojoj meri se to može očekivati ili može izazvati sumnju, na osnovu onoga što finansijska institucija zna o nameri i prirodi poslovnog odnosa.
  - 2.3. Kada je klijent banka ili finansijska institucija, subjekti izvestilac treba da obrate posebnu pažnju na odgovarajući režim SPN/BFT u zemlji i efikasnost nadzora nad SNP/BFT.
  - 2.4. Kada je klijent pravno lice ili poverenik, finansijske institucije treba da razmotre u kojoj meri zemlja u kojoj su klijent i gde je primenljivo, stvarni dobitnik su registrovani, efektivno ispunjava međunarodne standarde poreske transparentnosti.
3. Faktori rizika koje finansijske institucije treba da uzmu u obzir prilikom utvrđivanja efikasnosti režima za SPN/BFT u jurisdikciji uključuju:
  - 3.1. Da li je zemlja identifikovala strateške nedostatke u svom režimu za SPN/BFT?
  - 3.2. Da li zakonodavstvo zemlje zabranjuje sprovođenje politika i postupaka na nivou grupe?
  - 3.3. Da li postoje informacije iz više pouzdanih i kredibilnih izvora o kvalitetu kontrole SPN/BFT jurisdikcije, uključujući informacije o kvalitetu i efikasnosti regulatornog nadzora i regulatorne procene? Primeri mogućih izvora uključuju izveštaje o uzajamnoj proceni Radne grupe za finansijsku akciju (FATF) ili regionalnih tela u stilu FATF (FSRB) (dobra polazna tačka je izvršni pregled i ključni nalazi i procena usklađenosti sa preporukama 10, 26. i 27. i neposredni rezultati 3. i 4), FATF-ova lista visoko-rizičnih i ne-kooperativnih zemalja, procene Međunarodnog monetarnog fonda (MMF) i Programa za procenu finansijskog sektora (FSAP). Finansijske institucije treba da imaju na umu da članstvo u FATF-u ili FSRB-u (npr. Moneyval) ne podrazumeva da je režim za SPN/BFT jurisdikcije adekvatan i efikasan.
4. Faktori rizika koje finansijske institucije treba da uzmu u obzir kada identifikuju nivo rizika od finansiranja terorizma u vezi sa jurisdikcijom uključuju:
  - 4.1. Da li postoje informacije, na primer od organa za primenu zakona ili pouzdanih i kredibilnih otvorenih medijskih izvora koje sugerišu da jurisdikcija obezbeđuje

finansiranje ili podršku za terorističke aktivnosti ili je poznato da grupe koje vrše teroristička dela deluju u toj zemlji ili teritoriji?

- 4.2. Da li je jurisdikcija predmet finansijskih sankcija, embarga ili mera koje se odnose na terorizam, finansiranje terorizma ili širenje, na primer od strane Ujedinjenih nacija ili Evropske unije?
5. Faktori rizika koje finansijske institucije treba da uzmu u obzir prilikom utvrđivanja nivoa transparentnosti i usklađenosti jurisdikcije u oblasti oporezivanja uključuju:
  - 5.1. Da li postoje informacije iz više pouzdanih i verodostojnih izvora da se zemlja smatra usklađenom sa međunarodnim standardima poreske transparentnosti i razmene informacija? Da li postoje dokazi da se relevantna pravila efikasno sprovode u praksi? Primeri mogućih izvora uključuju izveštaje Globalnog foruma o transparentnosti i razmeni informacija u poreske svrhe Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD), koji procenjuju nadležnosti u svrhu poreske transparentnosti i razmene informacija; procene jurisdikcijskih komisija za automatsku razmenu informacija na osnovu Zajedničkog standarda izveštavanja; procene usklađenosti sa preporukama 9, 24. i 25. FATF-a i neposrednim rezultatima 2. i 5. od strane FATF-a ili FSRB-a; i procene MMF-a (npr. procene osoblja MMF-a o finansijskim centrima koji rade u offshore zemljama).
  - 5.2. Da li se jurisdikcija obavezala i efikasno primenila Zajednički standard izveštavanja za automatsku razmenu informacija, koji je usvojen 2014. godine od G20?
  - 5.3. Da li je jurisdikcija uspostavila pouzdane i dostupne evidencije stvarnog vlasništva?
6. Faktori rizika koje finansijske institucije treba da uzmu u obzir prilikom identifikovanja rizika povezanog sa nivoom krivičnih dela pranja novca uključuju:
  - 6.1. Da li postoje informacije iz verodostojnih i pouzdanih javnih izvora o nivou krivičnih dela u vezi sa pranjem novca, na primer korupcija, organizovani kriminal, poreska krivična dela i prevare? Primeri uključuju indekse percepcije korupcije; izveštaje zemalja OECD-a o primeni konvencije OECD-a protiv podmićivanja; i Kancelarija Ujedinjenih nacija za drogu i kriminal – Svetski izveštaj o drogama.
  - 6.2. Da li postoje informacije iz više pouzdanih i verodostojnih izvora o sposobnosti istražnog i sudskog sistema u nadležnosti da efikasno istražuje i krivično gone ova krivična dela?

Član 11.

Faktori rizika od PN/FT u vezi sa proizvodima, uslugama i transakcijama

1. Tokom identifikacije faktora rizika koji se odnose na proizvode, usluge i transakcije, finansijske institucije treba da razmotre rizik povezan za:

- 1.1. nivo transparentnosti proizvoda, usluge ili transakcije koje se mogu pružiti;
  - 1.2. složenost proizvoda, usluga ili transakcije i,
  - 1.3. vrednost ili veličinom proizvoda, usluge ili transakcije.
2. Faktori rizika koje finansijske institucije treba da uzmu u obzir kada identifikuju rizik povezan sa transparentnošću proizvoda, usluge ili transakcije uključuju:
    - 2.1. U kojoj meri proizvodi ili usluge dozvoljavaju klijentu, stvarnom dobitniku ili stvarnim vlasničkim strukturama da ostanu anonimni ili olakšavaju prikrivanje njihovog identiteta? Primeri takvih proizvoda i usluga obuhvataju akcije na donosioca, depozite poverenja, pravna lica iz offshore zemalja, određene poverenike i pravna lica kao što su fondacije koje mogu biti strukturisane tako da imaju koristi od anonimnosti i omogućavaju poslove sa kompanijama školjkama (shell) ili kompanijama sa imenovanim akcionarima.
    - 2.2. U kojoj meri je moguće da treće lice koje nije deo poslovnog odnosa daje uputstva, na primer u slučaju određenih dopisničkih bankarskih odnosa?
  3. Faktori rizika koje finansijske institucije treba da uzmu u obzir prilikom identifikovanja rizika povezanog sa složenošću proizvoda, usluge ili transakcije uključuju:
    - 3.1. Koliko je složena transakcija i da li uključuje više strana ili više jurisdikcija, na primer u slučaju određenih komercijalnih poslovnih transakcija?
    - 3.2. U kojoj meri proizvodi ili usluge dozvoljavaju plaćanja trećih strana ili prihvataju preplaćivanja tamo gde se inače ne očekuju? Tamo gde se očekuje plaćanje treće strane, da li finansijska institucija zna identitet trećeg lica, na primer ukoliko je to državni organ korisnik ili žirant? Ili su proizvodi i usluge finansirane isključivo prenosom sredstava sa sopstvenog računa klijenta u drugu finansijsku instituciju podložni standardima i nadzorom za SPN/BFT?
    - 3.3. Da li finansijska institucija razume rizike povezane sa njenim novim ili inovativnim proizvodom ili uslugom, posebno kada uključuje upotrebu novih tehnologija ili metoda plaćanja?
  4. Faktori rizika koje finansijske institucije treba da uzmu u obzir prilikom identifikovanja rizika povezanog sa vrednošću ili veličinom proizvoda, usluge ili transakcije uključuju:
    - 4.1. U kojoj meri proizvodi ili usluge podržavaju upotrebu gotovine, kao što su mnoge usluge plaćanja, ali i određeni tekući računi?
    - 4.2. U kojoj meri proizvodi ili usluge podstiču ili olakšavaju transakcije velike vrednosti? Da li postoje ograničenja u vezi sa vrednostima transakcija ili nivoima premije koja mogu ograničiti upotrebu proizvoda ili usluge u svrhe PN/FT?

Član 12.

Faktori rizika za PN/FT koji se odnose na kanale distribucije

1. Kada identifikuju faktore rizika koji se odnose na kanale distribucije, finansijske institucije treba da razmotre rizik povezan sa:
  - 1.1 stepenom u kome se poslovni odnos odvija bez fizičkog prisustva;
  - 1.2. primenom trećih lica ili posrednika.
2. Prilikom procene rizika povezanog sa načinom na koji klijent dobija proizvode ili usluge, finansijske institucije moraju uzeti u obzir niz faktora uključujući:
  - 2.1. Ako je klijent fizički prisutan radi identifikacije. Ako nije, da li je finansijska institucija primenila pouzdan oblik DPK-a bez fizičkog prisustva? Da li se preduzimaju koraci da se spreči falsifikovanje ili prevara identiteta?
  - 2.2. Ako treća lica identifikuju klijenta, faktori koje treba uzeti u obzir su:
    - 2.2.1. Ako treća strana primenjuje mere DPK-a, čuva i održava podatke u skladu sa važećim zakonskim zahtevima, nadzire se za usklađenost sa SPN/BFT kao i ako postoje indikacije za treću stranu da je nivo usklađenosti sa SPN/BFT neadekvatan ili ako podleže administrativnim merama zbog kršenja obaveza za SPN/BFT.
    - 2.2.2. Ako treća strana dolazi iz jurisdikcija visokog rizika od PN/FT.
    - 2.2.3. Finansijske institucije moraju da obezbede da treća strana na zahtev obezbedi na vreme dokumente za identifikaciju ili provere; kvalitet mera DPK-a je prihvatljiv; nivo DPK-a koji primenjuje treća strana je u skladu sa rizikom od PN/FT.
  - 2.3. Ako je klijent identifikovan preko povezanog agenta, odnosno bez direktnog kontakta sa finansijskom institucijom, u kojoj meri se finansijska institucija može uveriti da je agent dobio dovoljno informacija kako bi osigurao da finansijska institucija poznaje svog klijenta i nivo rizika u vezi sa poslovnim odnosom.

Član 13.

Procena rizika od PN/FT

1. Finansijske institucije treba da imaju celokupni pogled na faktore rizika od PN/FT koje su identifikovali, a koji zajedno određuju nivo rizika od PN/FT povezanog sa poslovnim odnosom, slučajnom transakcijom ili sopstvenim poslovanjem.

2. Finansijske institucije, prilikom procene rizika od PN/FT, mogu uzeti u obzir faktore u zavisnosti od njihovog relativnog značaja.
3. Prilikom procene faktora rizika, mora se doneti informisana procena u vezi sa značajem različitih faktora rizika u smislu poslovnog odnosa ili slučajne transakcije.
4. Značaj koji se daje svakom od faktora verovatno će varirati od proizvođača do proizvođača i od klijenta do klijenta (ili kategorije klijenta), kao i od jedne institucije do druge. Prilikom procene faktora rizika, finansijske institucije treba da obezbede da:
  - 4.1. Na procenu ne sme neopravdano uticati samo jedan faktor;
  - 4.2. Ekonomske procene ili profit ne utiču na procenu rizika;
  - 4.3. Procena ne vodi do situacije u kojoj je nemoguće da se bilo koji poslovni odnos klasifikuje kao visoko rizičan;
  - 4.4. Zakonske odredbe u vezi sa situacijama koje uvek predstavljaju visok rizik od pranja novca ne mogu biti preklapane procenama finansijskih institucija.
5. Kada finansijska institucija koristi automatizovane IT sisteme da deli ukupne rezultate rizika za kategorizaciju poslovnih odnosa ili povremenih transakcija i ne odvija ih sama, već ih kupuje od eksternog pružaoca, mora razumeti kako sistem funkcioniše i kako se faktori rizika kombinuju da bi se postigao ukupni rezultat rizika. Finansijska institucija mora uvek biti u stanju da se uveri da dobijeni rezultati odražavaju razumevanje rizika od PN/FT i mora biti u stanju da to dokaže nadležnom organu.

Član 14.

Kategorizacija rizika

1. Finansijske institucije moraju odlučiti o najprikladnijem načinu kategorizacije rizika. Ovo zavisi od prirode i veličine poslovanja i vrste rizika od PN/FT kojima je izloženo. Iako institucije često kategorišu rizik kao visok, srednji i nizak, moguće su i druge kategorizacije.
2. Nakon procene rizika, i uzimajući u obzir i svojstvene rizike i mere ublažavanja koje je identifikovala, institucija treba da vrši kategorizaciju svoje linije poslovanja kao i njihove poslovne odnose i slučajne transakcije prema uočenom nivou rizika od PN /FT.

Član 15.

Mere dužne pažnje prema klijentima primenljive na sve finansijske institucije

1. Procene rizika treba da pomognu finansijskoj instituciji da identifikuje gde bi trebalo da usredsredi svoje napore za upravljanje rizikom od PN/FT, kako prilikom prijema klijenata tako i tokom trajanja poslovnog odnosa.

2. Finansijske institucije treba da obezbede da se njihove politike i postupci za SPN/BFT se zasnivaju i odražavaju njihovu procenu rizika.
3. Finansijske institucije takođe treba da obezbede da su njihove politike i postupci za SPN/BFT lako dostupne, primenljive, delotvorne i da ih razume celo odgovarajuće osoblje.
4. Prilikom ispunjavanja svoje obaveze za uzimanje odobrenje višeg rukovodstva za svoje politike, kontrole i postupke za SPN/BFT, finansijske institucije treba da obezbede da više rukovodstvo ima dovoljan pristup podacima, uključujući procenu rizika za PN/FT, kako bi bilo informisano o adekvatnosti i delotvornosti ovih politika i postupaka, a posebno o merama DPK-a.

Član 16.

Dužna pažnja prema klijentu

1. Mere dužne pažnje treba da pomognu finansijskim institucijama da bolje razumeju rizik povezan sa individualnim poslovnim odnosima i slučajnim transakcijama.
2. U okviru toga, finansijske institucije moraju sprovesti svaku od mera za DPK definisane u odredbama Zakona o SPN/BFT ali mogu odrediti opseg ovih mera i na osnovu osetljivosti na rizik.
3. Finansijske institucije treba da jasno definišu u svojim politikama i postupcima.
  - 3.1. Ko je klijent i, gde je primenljivo, stvarni dobitnik za svaku vrstu klijenta i kategoriju proizvoda i usluga, a čiji identitet mora biti proveren za potrebe DPK-a.
  - 3.2. Šta čini slučajnu transakciju u smislu njihovog poslovanja i u kom trenutku serija jednokratnih transakcija čini poslovni odnos, a ne slučajnu transakciju, uzimajući u obzir faktore kao što su učestalost ili redovnost sa kojom se klijent vraća za slučajne transakcije i stepen do kojeg se očekuje da odnos ima ili čini se da ima, element trajanja. Finansijske institucije treba da uzmu u obzir da je novčana granica određena prema važećim zakonskim odredbama, važna samo u onoj meri u kojoj izaziva apsolutni zahtev za primenu mera DPK-a; niz slučajnih transakcija može biti poslovni odnos čak i kada ovaj prag nije dostignut;
  - 3.3. Kako se proverava identitet klijenta a, gde je primenljivo, stvarnog dobitnika i kako očekuju da se stvori priroda i svrha poslovnog odnosa;
  - 3.4. Koji nivo praćenja se primenjuje pod kojim okolnostima;
  - 3.5. Sklonost ka riziku finansijske institucije.
4. Finansijske institucije moraju biti u stanju da pokažu svom nadzornom organu da mere za SPN/BFT koje su one primenile su u skladu sa rizicima od PN/FT.

Član 17.

Pojednostavljena dužna pažnja prema klijentu

1. U meri u kojoj to dozvoljava domaće zakonodavstvo, finansijske institucije mogu primeniti pojednostavljene mere dužne pažnje u situacijama kada je rizik od PN/FT povezan sa poslovnim odnosima ocenjen kao nizak. Pojednostavljena dužna pažnja nije izuzetak od bilo koje mere DPK-a; međutim, finansijske institucije mogu prilagoditi obim, vreme ili vrstu bilo koje ili svih mera DPK-a na način u skladu sa niskim rizikom koji su identifikovali.
2. Pojednostavljene mere dužne pažnje prema klijentima koje finansijske institucije mogu primeniti uključuju, ali nisu ograničene na:
  - 2.1. Prilagođavanje vremena DPK-a, kada na primer traženi proizvod ili transakcija imaju funkcije koje ograničavaju njegovu upotrebu u svrhe PN/FT, na primer:
    - 2.1.1. provere identiteta klijenta ili stvarnog dobitnika prilikom uspostavljanja poslovnog odnosa ili
    - 2.1.2. provere identiteta klijenta ili stvarnog dobitnika nakon što transakcije pređu određeni prag ili nakon što prođe razumno vremensko ograničenje (kako je određeno važećim zakonodavstvom). Finansijske institucije moraju osigurati da:
      - 2.1.2.1. ovo ne rezultira de fakto izbacivanjem sa DPK-a, to jest, finansijske institucije moraju osigurati da se identitet klijenta ili stvarnog dobitnika konačno potvrdi;
      - 2.1.2.2. prag ili vremenski rok je postavljen na razumno nizak nivo (iako, u vezi sa finansiranjem terorizma, finansijske institucije treba da uzmu u obzir da sam nizak prag možda neće biti dovoljan da bi se smanjio rizik);
      - 2.1.2.3. imaju sisteme za otkrivanje kada je dostignut prag ili vremenski rok i
      - 2.1.2.4. ne ostave po strani DPK ili ne odlažu dobijanje dotičnih informacija o klijentu, kada zakonodavstvo na snazi zahteva da se te informacije pribave u početku.
    - 2.1.3. Prilagođavanje količine informacija pribavljenih u svrhu identifikacije, provere ili praćenja, na primer:
      - 2.1.3.1. proverom identiteta na osnovu informacija pribavljenih iz verodostojnog, pouzdanog i nezavisnog dokumenta ili izvora podataka ili

- 2.1.3.2. tvrdeći prirodu i svrhu poslovnog odnosa jer je proizvod stvoren samo za određenu upotrebu, kao što je penziona šema kompanije ili kartice za poklone u tržišnim centrima.
  - 2.1.4. Prilagođavanje kvaliteta ili izvora informacija pribavljenih u svrhu identifikacije, verifikacije ili praćenja, na primer od:
    - 2.1.4.1. davanje prioriteta informacijama ranije dobijenim od klijenta u odnosu na nezavisni izvor prilikom provere identiteta stvarnog dobitnika ili
    - 2.1.4.2. gde je rizik povezan sa svim aspektima odnosa veoma nizak, oslanjajući se na izvor sredstava da bi se ispunili neki od zahteva DPK-a, na primer kada su sredstva isplate beneficija od države ili gde su sredstva preneti iz nekog računa na ime klijenta od subjekta izvestioca iz Evropske ekonomske zone.
  - 2.1.5. Prilagođavanje učestalosti i intenziteta praćenja transakcija, na primer praćenjem samo transakcija iznad određenog praga. Kada finansijske institucije odluče da to učine, moraju osigurati da je prag postavljen na razumnom nivou i da imaju sisteme za identifikaciju povezanih transakcija koje zajedno premašuju taj prag.
3. Informacije koje finansijska institucija pribavljene prilikom primene mera PJDP-a treba da omoguće finansijskoj instituciji da se u razumnoj meri uveri da njena procena rizika povezana sa odnosom je niska i razumna. Takođe mora biti dovoljna da se finansijskoj instituciji daje dovoljno informacija o prirodi poslovnog odnosa kako bi se identifikovala neka neuobičajena ili sumnjiva transakcija. Primena pojednostavljene dužne pažnje ne isključuje finansijsku instituciju od prijave sumnjivih transakcija FOJ-K.

Član 18.

Dodata dužna pažnja prema klijentu

1. Finansijske institucije treba da primenjuju dodatne mere dužne pažnje u situacijama većeg rizika kako bi na pravi način upravljale tim rizicima i ublažile ih. Dodatne mere dužne pažnje ne mogu biti zamena redovnih mera DPK-a, ali se moraju primeniti uporedo sa redovnim merama DPK-a.
2. Specifični slučajevi koje finansijske institucije uvek treba da se tretiraju kao visoko-rizične mogu obuhvatiti:
  - 2.1. kada je klijent ili stvarni dobitnik klijenta, PIO;
  - 2.2. kada finansijska institucija posluje sa fizičkim ili pravnim licima koja se nalaze u trećim zemljama sa visokim rizikom;

- 2.3. u vezi sa dopisničkim odnosima sa respondentskim bankama iz trećih zemalja;
- 2.4. sve transakcije koje su:
  - 2.4.1. složene;
  - 2.4.2. izuzetno velike;
  - 2.4.3. izvedene neuobičajeno ili
  - 2.4.4. nemaju nikakvu očiglednu ekonomsku ili pravnu svrhu.
3. Finansijske institucije moraju primeniti meru PDP u onim situacijama kada je to proporcionalno sa rizikom od PN/FT koga su oni identifikovali.

Član 19.

Specifična uputstva prema sektorima

1. Specifična uputstva za sektore dopunjuju opšte smernice ovog Vodiča. Subjekti izvestioci treba da imaju opšti pregled rizika koji je povezan sa situacijom i da uzmu u obzir da izolovani faktori rizika neizostavno uspostave poslovni odnos ili slučajnu transakciju u višu ili nižu kategoriju rizika.

Član 20.

Uputstva za komercijalne banke

1. Bankarske institucije dužne su da pored onih definisanih ovim Vodičem uzmu u obzir i sledeće faktore rizika i mere:
  - 1.1. Dole-navedeni faktori mogu doprineti povećanju rizika od proizvoda, usluga i transakcija:
    - 1.1.1. svojstva proizvoda koje favorizuju anonimnost;
    - 1.1.2. proizvod dozvoljava plaćanja od trećih lica koja nisu povezana sa proizvodom ili nisu unapred identifikovana kada se takva plaćanja ne očekuju, na primer za hipoteke ili zajmove;
    - 1.1.3. proizvod ne nameće ograničenja za promet, preko-granične transakcije ili slična svojstva proizvoda;
    - 1.1.4. nove proizvode i nove poslovne prakse, uključujući nove mehanizme distribucije i korišćenje novih ili tehnologija u toku razvoja za nove i postojeće proizvode kada oni još nisu dobro shvaćeni;
    - 1.1.5. pozajmljivanje (uključujući hipoteke) obezbeđeno naspram vrednosti imovine u drugim jurisdikcijama, posebno u zemljama u kojima je teško utvrditi ukoliko klijent

ima zakonsko pravo na kolateral ili gde je teško proveriti identitet strana koje garantuju zajam;

1.1.6. neobično veliki obim ili velika vrednost transakcija.

1.2. Dole-navedeni faktori mogu doprineti smanjenju rizika proizvoda, usluga i transakcija:

1.2.1. Proizvod ima ograničene karakteristike, na primer u sledećim slučajevima:

- 1.2.1.1. proizvod oročene štednje sa niskim pragovima štednje;
- 1.2.1.2. proizvod gde se dobiti ne mogu ostvariti u korist trećeg lica;
- 1.2.1.3. proizvod u kome se dobiti ostvaruju samo na dugoročno planiranje ili za određenu svrhu kao što je penzija ili kupovina imovine;
- 1.2.1.4. zajma male vrednosti, uključujući i one koji su uslovljeni kupovinom određene potrošačke robe ili usluge ili
- 1.2.1.5. proizvod male vrednosti, uključujući kiriju, gde pravno i stvarno pravo na sredstva ne prenosi se na klijenta sve dok se ugovorni odnos ne prekine ili nikada ne može se preneti.

1.2.2. Proizvod mogu da drže samo određene kategorije klijenata, na primer penzioneri, roditelji u ime svoje dece ili maloletnici do punoletstva.

1.2.3. Transakcije se moraju obavljati preko računa u ime klijenta u banci ili finansijskoj instituciji koja podleže zahtevima za SPN/BFT prema međunarodnim standardima.

1.2.4. Ne pružaju se olakšice za preplate.

1.3. Sledeći faktori mogu doprineti povećanom riziku od klijenta:

1.3.1. Priroda klijenta, na primer:

- 1.3.1.1. Klijent koristi gotovinu
- 1.3.1.2. Klijent je subjekat povezan sa višim nivoom rizika od pranja novca, na primer, aktivnost igara na sreću.
- 1.3.1.3. Klijent je subjekat povezan sa većim rizikom od korupcije, na primer radi u industriji vađenja minerala ili trgovini oružjem.
- 1.3.1.4. Klijent je neprofitna organizacija koja podržava jurisdikcije povezane sa visokim rizikom od FT.
- 1.3.1.5. Klijent je nova kompanija bez odgovarajućeg poslovnog portfolija ili podataka iz prošlosti.
- 1.3.1.6. Klijent je nerezidentan.
- 1.3.1.7. Na primer, stvarni dobitnik klijenta ne može se lako identifikovati zato što je vlasnička struktura kupca neuobičajena, nepotrebno složena ili nejasna.

1.3.2. Ponašanje klijenta, na primer:

- 1.3.2.1. Klijent ne želi da se pojavi ili daje informacije DPK-u kako bi izbegao kontakt licem u lice.
- 1.3.2.2. Podaci o identitetu korisnika su u nestandardnom obliku bez nekog očiglednog razloga.
- 1.3.2.3. Ponašanje ili obim transakcija klijenta nije u skladu sa onim što se očekuje od kategorije klijenata kojoj oni pripadaju ili je neočekivano na osnovu informacija koje je klijent dao prilikom otvaranja računa.
- 1.3.2.4. Ponašanje klijenta je neobično, na primer klijent iznenada i bez razumnog objašnjenja ubrzava dogovoreno vreme otplate, otplatom iznosa ili prevremenim raskidom; depoziti ili isplate u novčanicama velike vrednosti bez očiglednog razloga; povećava aktivnost nakon perioda mirovanja; ili vrši transakcije za koje se čini da nemaju ekonomsko obrazloženje.

1.4. Sledeći faktori mogu doprineti smanjenju rizika od strane klijenta:

- 1.4.1. Klijent je dugogodišnji klijent čije prethodne transakcije nisu izazvale sumnje ili zabrinutosti, a traženi proizvod ili usluga je u skladu sa profilom rizika klijenta.

1.5. Sledeći faktori mogu doprineti povećanom riziku zemlje ili geografskom riziku.

- 1.5.1. Sredstva klijenta dolaze iz poslovnih ili ličnih veza u jurisdikcijama koje su povezane sa većim rizikom od PN/FT.
- 1.5.2. Platiša se nalazi u jurisdikciji koja je povezana sa većim rizikom od PN/FT. Subjenti izvestioci treba da obrate posebnu pažnju na jurisdikcije za koje se zna da obezbeđuju finansiranje ili podršku terorističkim aktivnostima ili kada grupe koje vrše teroristička dela se zna da operišu, a jurisdikcije su predmet finansijskih sankcija, embarga ili mera u vezi sa terorizmom, finansiranjem ili širenjem terorizma.

1.6. Sledeći faktori mogu doprineti smanjenju rizika iz geografske zemlje i rizika:

- 1.6.1. Zemlje povezane sa transakcijom su deo jurisdikcija koje imaju režim za SPN/BFT u skladu sa međunarodnim standardima i koje imaju nizak nivo povezanih krivičnih dela.

1.7. Sledeći faktori mogu doprineti povećanju rizika od kanala pružanja usluga:

- 1.7.1. Poslovni odnosi bez fizičkog prisustva, kada ne postoje dodatne mere bezbednosti kao što su elektronski potpisi, sertifikati elektronske identifikacije u skladu sa međunarodnim standardima u ovoj oblasti i kada nedostaju dodatne kontrole za proveru podataka.
- 1.7.2. Oslanjanje na mere DPK-a treće strane u situacijama kada banka nema dugoročnu vezu sa trećim licem koje upućuje;

1.7.3. Novi kanali distribucije koji još nisu testirani.

1.8. Sledeći faktori mogu doprineti smanjenju rizika od kanala pružanja usluga:

1.8.1. Proizvod je raspoloživ samo kupcima koji ispunjavaju specifične kriterijume podobnosti koje su postavile domaće javne vlasti, kao što su primaoci državnih beneficija.

2. Kada banke koriste automatizovane sisteme za identifikaciju rizika od PN/FT povezanog sa individualnim poslovnim odnosima ili slučajnim transakcijama i za identifikaciju sumnjivih transakcija, moraju da obezbede da su ovi sistemi prikladni za ovu svrhu u skladu sa kriterijumima utvrđenim u ovom Vodiču. Korišćenje automatizovanih sistema IT-a nikada ne bi trebalo smatrati zamenu za dužnu pažnju od strane osoblja.

2.1. Kada je rizik povezan sa poslovnim odnosom ili slučajna transakcija je povećana, banke moraju primeniti mere PDP-a. One mogu uključivati:

2.1.1. Proveru identiteta klijenta i stvarnog dobitnika na osnovu više pouzdanih i nezavisnih izvora.

2.1.2. Identifikovanje i provera identiteta drugih akcionara koji nisu stvarni dobitnici klijenta ili bilo kog fizičkog lica koje ima ovlašćenje da upravlja račune ili daje uputstva u vezi sa prenosom sredstava ili prenosom hartija od vrednosti.

2.1.3. Dobijanje više informacija o klijentu kao i prirodi i svrsi poslovnog odnosa za izgradnju potpunijeg profila klijenta, na primer sprovođenjem istraživanja u medijima i otvorenog koda. Primeri vrste informacija koje banke mogu da traže uključuju:

2.1.3.1. prirodu poslovanja ili mesta zaposlenja klijenta;

2.1.3.2. izvor imovine klijenta i izvor sredstava klijenta uključenih u poslovni odnos, da budu razumno uvereni da su oni legitimni;

2.1.3.3. Svrhu transakcije, uključujući, i prema potrebi odredište sredstava klijenta;

2.1.3.4. Informacije o bilo kakvoj vezi koju klijent može imati sa drugim jurisdikcijama (sedištima, operativnim objektima, filijalama itd.) i pojedincima koji mogu uticati na njegovo poslovanje ili

2.1.3.5. gde se klijent nalazi u drugoj zemlji, zašto traži usluge od komercijalnih banaka van nadležnosti njegove zemlje.

2.1.4. Povećanje učestalosti praćenja transakcija.

2.1.5. Češći pregledi i, prema potrebi ažuriranje informacija i dokumentacije koja se vodi. Kada rizik povezan sa odnosima je posebno visok, banke treba da pregledaju poslovne odnose svake godine.

2.2. Kada rizik povezan sa poslovnim odnosima ili povremenim transakcijama je nizak, banke mogu primeniti pojednostavljene mere dužne pažnje. To može uključivati:

- 2.2.1. klijente koji podležu zakonskom licenciranju i regulatornom režimu, identitet mora biti proveren na osnovu dokaza da klijent podleže ovom režimu, na primer kroz proveru javnog registra regulatora;
- 2.2.2. primanje alternativnih oblika identiteta koji ispunjavaju kriterijum nezavisnog i pouzdanog izvora kao što je dopis iz vladine agencije ili drugog javnog organa od poverenja za klijenta kada postoje razumni razlozi da klijent nije u mogućnosti da obezbedi standardne dokaze identiteta i pod uslovom da nema razloga za sumnju;

Član 21.

Uputstva za dopisne odnose

3. Finansijske institucije moraju uzeti u obzir i sledeće faktore rizika i mere pored onih definisanih ovim Vodičem:
  - 3.1. Sledeći faktori mogu doprineti povećanju rizika od proizvoda, usluga i transakcija:
    - 3.1.1. Račun mogu da koriste druge respondentne banke koje imaju direktan odnos sa respondentom, ali ne i sa dopisnikom (nesting or downstream clearing), što znači da dopisnik indirektno pruža usluge drugim bankama koje nisu respondentne.
    - 3.1.2. Račun mogu koristiti i drugi subjekti unutar grupe ispitanika koji nisu bili predmet dužne pažnje dopisnika.
    - 3.1.3. Usluga uključuje otvaranje računa plaćanja, što omogućava klijentima respondenta da obavljaju transakcije direktno na računu respondenta.
  - 3.2. Sledeći faktori mogu doprineti smanjenju rizika proizvoda, usluga i transakcija:
    - 3.2.1. Odnos je ograničen na kapacitete SWIFT RMA, koji je stvoren da upravlja komunikacijama između finansijskih institucija. U odnosu SWIFT RMA, respondent ili suprotna strana nemaju odnos obaveza prema dobavljačima.
    - 3.2.2. Banke rade u svojim računima umesto da obavljaju transakcije u ime svojih klijenata, na primer u slučaju deviznih usluga između dve banke, a treća lica nisu obuhvaćena. U ovim slučajevima, transakcija se vrši za sopstveni račun respondentne banke.
    - 3.2.3. Transakcija se odnosi na prodaju, kupovinu ili držanje hartija od vrednosti na regulisanim tržištima.
  - 3.3. Sledeći faktori mogu doprineti povećanom riziku od klijenta:
    - 3.3.1. Politika SPN/BFT respondenta i sistemi i kontrole koje respondent primenjuje nisu u skladu sa međunarodnim standardima i važećim zakonskim zahtevima.

- 3.3.2. Respondent ne podleže adekvatnom nadzoru za SPN/BFT.
  - 3.3.3. Respondent ili grupa kojoj on pripada, nedavno je bio predmet kazne ili administrativnim merama zbog kršenja obaveza SPN/BFT.
  - 3.3.4. Respondent obavlja značajne poslove sa sektorima povezanim sa višim nivoima rizika PN/FT; na primer, respondent obavlja poslove doznaka ili značajnih poslova doznaka u ime određenih pošiljalaca doznaka ili menjačnica, sa nerezidentima ili u drugoj valuti osim one iz zemlje u kojoj je osnovan.
  - 3.3.5. Upravljanje ili vlasništvo respondenta uključuje PIO, posebno kada PIO može imati značajan uticaj na respondenta, tako da reputacija, integritet ili podobnost PIO-a kao člana odbora ili nosioca ključne funkcije izaziva zabrinutost ili kada je PIO iz jurisdikcije povezano sa većim rizikom od PN/FT. Finansijske institucije treba da obrate posebnu pažnju na one jurisdikcije u kojima se korupcija smatra sistemskom ili široko rasprostranjenom.
  - 3.3.6. Istorija poslovnog odnosa sa respondentom izaziva zabrinutost, na primer zato što iznos transakcija nije u skladu sa onim što dopisnik očekuje na osnovu saznanja o prirodi i veličini respondenta.
  - 3.3.7. Respondent ne daje informacije koje je tražio dopisnik u vezi sa DPK, PDP i informacije o platiši ili korisniku.
- 3.4. Sledeći faktori mogu doprineti smanjenju rizika od strane klijenta:
- 3.4.1. Kontrole za SPN/BFT respondenta nisu ništa manje snažne od onih koje zahtevaju međunarodni standardi i važeće zakonodavstvo;
  - 3.4.2. Respondent je deo iste grupe kao i dopisnik, nema sedište u jurisdikciji koja je povezana sa većim rizikom od PN/FT i efektivno primenjuje standarde grupe za SPN koji nisu ništa manje strogi od onih koji se zahtevaju od međunarodnih standarda i važećeg zakonodavstva.
- 3.5. Sledeći faktori mogu doprineti povećanom riziku zemlje ili geografskog porekla:
- 3.5.1. Respondent se nalazi u jurisdikciji koja je povezana sa najvećim rizikom od PN/FT. Finansijske institucije treba da obrate posebnu pažnju na jurisdikcije koje:
    - 3.5.1.1. su identifikovane kao zemlje sa visokim rizikom od PN/FT
    - 3.5.1.2. imaju značajni nivo korupcije i/ili drugih krivičnih dela povezani za pranje novca;
    - 3.5.1.3. bez odgovarajućih kapaciteta pravnog i sudskog sistema za efikasno gonjenje krivičnih dela;
    - 3.5.1.4. bez efikasnog nadzora na SPN/BFT
    - 3.5.1.5. sa značajnim nivoom finansiranja terorizma ili terorističkih aktivnosti.

- 3.5.2. Respondent obavlja značajne poslove sa klijentima koji se nalaze u povezanim jurisdikcijama većeg rizika od PN/FT.
- 3.5.3. Glavno matično sedište respondenta je osnovano u jurisdikciji koja je povezana sa većim rizikom od PN/FT.
- 3.6. Sledeći faktori mogu doprineti smanjenju rizika po zemlji ili u geografskom smislu:
- 3.6.1. klijent je iz zemlje EU ili zemlje koja je uspostavila efikasan sistem za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma, koji ne podleže sankcijama, embargu ili bilo kojim sličnim merama;
4. Svi dopisnici moraju preduzeti mere DPK-a prema respondentu, koji je klijent dopisnika, na osnovu osetljivosti na rizik. To znači da dopisnici moraju:
- 4.1. Identifikovati i proveriti identitet respondenta i njegovog stvarnog dobitnika. Kao deo ovoga, dopisnici moraju da pribave dovoljno informacija o poslovanju i reputaciji respondenta da bi utvrdili ukoliko se rizik od pranja novca povezan sa respondentom nije povećan. Konkretno, dopisnici moraju:
- 4.1.1. pribaviti informacije o rukovodstvu respondenta i uzeti u obzir značaj, u svrhu sprečavanja finansijskog kriminala, bilo koje veze koju uprava ili vlasništvo respondenta može imati sa PEL-om ili drugim visokorizičnim pojedincima i
- 4.1.2. uzeti u obzir, na osnovu osetljivosti na rizik, ukoliko se pribave informacije o osnovnom poslovanju respondenta, vrsti klijenata koje privlači i kvalitetu njegovih sistema i kontrola za SPN podesne (uključujući javno dostupne informacije o svim regulatornim sankcijama ili krivičnim kaznama za nedavne propuste za SPN). Kada je respondent ogranak, filijala ili saradnik, dopisnici takođe treba da uzmu u obzir status, reputaciju i kontrolu za SPN matičnog sedišta.
- 4.1.3. Stvaraju i dokumentuju prirodu i svrhu pružene usluge kao i odgovornosti svake institucije. Ovo može uključivati pismeno određivanje svrhe delokruga koji proizvodi a usluge se nude i kako i ko može koristiti olakšanu korespondentsku bankarsku uslugu (npr. ukoliko se mogu koristiti druge banke kroz svoje odnose sa respondentom).
- 4.1.4. Praćenje poslovnih odnosa, uključujući transakcije kako bi se identifikovale promene u profilu rizika respondenta i kako bi se identifikovalo neobično ili sumnjivo ponašanje, uključujući aktivnosti koje nisu u skladu sa svrhom pruženih usluga ili koje su u suprotnosti sa obavezama koje su preuzete između dopisnika i respondenta. Kada banka dopisnica dozvoli klijentima respondenta direktan pristup računima (npr. obaveze prema računima ili nested računima), ona mora vršiti stalno praćenje poslovnog odnosa. Zbog prirode korespondentskih banaka, praćenje nakon izvršenja je obavezno.
- 4.1.5. Osigurava se da su informacije DPK-a koje oni drže ažurne.

Član 22.

Uputstva za finansiranje trgovine

1. Banke prilikom finansiranja trgovine dužne su da uzmu u obzir i sledeće faktore rizika i mere pored onih definisanih ovim Vodičem:
  - 1.1. Sledeći faktori mogu doprineti povećanom riziku transakcije:
    - 1.1.1. Transakcija je neobično velika s obzirom na ono što se zna o prethodnim trgovinskim aktivnostima klijenta.
    - 1.1.2. Transakcija je visoko strukturirana, fragmentirana ili složena, uključuje više strana, bez ikakvog očiglednog legitimnog obrazloženja.
    - 1.1.3. Kopije dokumenata se koriste u situacijama kada je potrebna originalna dokumentacija, bez razumnih objašnjenja.
    - 1.1.4. Postoje značajna neslaganja u dokumentaciji, na primer između opisa robe u glavnim dokumentima (tj. računa i dokumenata prevoza) i stvarno otpremljene robe, u meri u kojoj je to očigledno.
    - 1.1.5. Vrsta, količina i vrednost robe su u suprotnosti sa saznanjima banke o poslovanju kupca.
    - 1.1.6. Roba razmenjena je sa visokim rizikom za svrhe pranja novca, na primer neka roba čije cene mogu značajno da variraju, što može otežati otkrivanje cena.
    - 1.1.7. Za razmenjenu robu potrebna je izvozna dozvola.
    - 1.1.8. Komercijalna dokumentacija nije u skladu sa važećim zakonima ili standardima.
    - 1.1.9. Cena po jedinici deluje neobično, na osnovu onoga što banka zna o robi i trgovini.
    - 1.1.10. Transakcija je inače neobična, na primer, dokument o akreditivu se često menja bez jasnog obrazloženja ili se roba šalje preko druge jurisdikcije bez očiglednog trgovinskog razloga.
  - 1.2. Sledeći faktori mogu doprineti smanjenju rizika transakcije:
    - 1.2.1. Nezavisni inspekcijski agenti su proveravali kvalitet i količinu robe.
    - 1.2.2. Transakcije uključuju strane koje su uspostavile poslovne odnose i koje imaju dokazanu istoriju međusobne transakcije i prethodno je obavljena dužna pažnja.
  - 1.3. Sledeći faktori mogu doprineti povećanom riziku od klijenta:
    - 1.3.1. Transakcija i/ili uključene strane nisu u skladu sa onim što banka zna o ranijoj aktivnosti ili liniji poslovanja klijenta (npr. roba koja se otprema ili obim isporuke, nisu u skladu sa onim što je poznato o poslovanju uvoznika ili izvoznika).

- 1.3.2. Postoje indikacije da su kupac i prodavac možda u dosluhu, na primer:
  - 1.3.2.1. kupca i prodavca kontroliše ista osoba;
  - 1.3.2.2. kompanije u transakcijama imaju istu adresu, navode samo jednu adresu registrovanog agenta ili imaju druge adrese koje se ne poklapaju;
  - 1.3.2.3. kupac želi i spreman je da prihvati ili se odrekne nepoklapanja u dokumentaciji.
- 1.3.3. Klijent nije u mogućnosti ili ne želi da obezbedi dotičnu dokumentaciju koja bi podržala transakciju.
- 1.3.4. Kupac koristi agente ili treća lica.
- 1.3.5. Sledeći faktori mogu doprineti smanjenju rizika:
- 1.3.6. Klijent je postojeći klijent čije je poslovanje banci dobro poznato i transakcija je u skladu sa tim poslovanjem.
- 1.3.7. Klijent se kotira na berzi koji ispunjava uslove za izjave slične onima u EU.
- 1.4. Sledeći faktori mogu doprineti smanjenju rizika od klijenta:
  - 1.4.1. Klijent je postojeći klijent čije je poslovanje dobro poznato banci i transakcija je u skladu sa tim poslovanjem.
  - 1.4.2. Klijent se kotira na berzi koji ispunjava uslove za izjave slične onima u EU.
- 1.5. Sledeći faktori mogu doprineti povećanom riziku zemlje i u geografskom smislu:
  - 1.5.1. Zemlja povezana sa transakcijom (uključujući odakle roba potiče, za koga je namenjena ili gde je prošla kroz transakciju ili ono gde svaka strana u transakciji je bazirana) ima kontrolu razmene valuta. Ovo povećava rizik da je prava svrha transakcije izvoz valute u suprotnosti sa domaćim zakonom.
  - 1.5.2. Zemlja povezana sa transakcijom ima viši nivo povezanih krivičnih dela (npr. ona koja se odnose na trgovinu drogom, švercem ili falsifikovanjem) ili zone slobodne trgovine.
- 1.6. Sledeći faktori mogu doprineti smanjenju rizika zemlje i u geografskom smislu:
  - 1.6.1. Trgovina je unutar EU/Evropske ekonomske zone.
  - 1.6.2. Zemlje povezane sa transakcijom moraju imati režim SPN/usaglašen sa međunarodnim standardima i praćene niskim nivoom povezanih krivičnih dela.
2. Kada banka klijentu pruža usluge trgovinskog finansiranja, mora preduzeti korake kao deo svog procesa DPK-a, da bi razumela poslovanje klijenta. Primeri vrste informacija koje banka može da dobije uključuju zemlje sa kojima klijent trguje, koji trgovački putevi se koriste, kojom se robom trguje, sa kim klijent posluje (kupci, dobavljači itd.), da li klijent koristi agente

ili treća lica, i ako je tako, gde se nalaze ovi agenti ili treća lica. Ovo pomaže bankama da razumeju ko je klijent i pomaže im u otkrivanju neobičnih ili sumnjivih transakcija.

Član 23.

Uputstva za izdavače elektronskog novca

1. Izdavači elektronskog novca moraju uzeti u obzir i dole navedene faktore rizika i mere pored onih definisanih ovim Vodičem:
  - 1.1. Sledeći faktori mogu doprineti povećanju rizika od proizvoda, usluga i transakcija:
    - 1.1.1. plaćanja visokom vrednošću ili neograničenom vrednošću, punjenje i dopunjavanje, uključujući podizanje gotovine;
    - 1.1.2. plaćanja visokom vrednošću, punjenje i dopunjavanje, uključujući podizanje gotovine;
    - 1.1.3. visoke ili neograničene količine sredstava koja se čuvaju na proizvodu/ e-Money računu;
    - 1.1.4. finansira se uplatama od strane neidentifikovanih trećih lica;
    - 1.1.5. finansira se drugim proizvodima elektronskog novca;
    - 1.1.6. omogućava transfer sa osobe do osobe;
    - 1.1.7. prima se kao način plaćanja od velikog broja trgovaca ili prodajnih mesta;
    - 1.1.8. posebno je stvoren da bude primljen kao sredstvo plaćanja od strane trgovaca koji se bave robom i uslugama povezanim sa visokim rizikom od finansijskog kriminala, na primer kockanje na internetu;
    - 1.1.9. može se koristiti u prekograničnim transakcijama ili u različitim jurisdikcijama;
    - 1.1.10. stvoren je za korišćenje od strane različitih osoba osim klijenata, na primer određeni proizvodi partnerskih kartica "partner card" (ali ne i poklon kartice male vrednosti);
    - 1.1.11. omogućava podizanje gotovine sa velikom vrednošću.
  - 1.2. Sledeći faktori mogu doprineti smanjenju rizika proizvoda, usluga i transakcija:
    - 1.2.1. postavlja niske granice za plaćanja, punjenje i dopune, uključujući podizanje gotovine (iako finansijske institucije treba da imaju u vidu da sama niska granica možda neće biti dovoljno da smanji rizik od FT);
    - 1.2.2. ograničava broj uplata, punjenja i dopuna, uključujući i podizanje novca u određenom periodu;
    - 1.2.3. ograničava iznos sredstava koji se u svakom trenutku može čuvati u proizvodu/ računu elektronskog novca.

- 1.2.4. zahteva da sredstva za kupovinu ili dopunu budu podignuta proverena sa računa koji se vodi na svoje ili zajedničko ime klijenta u banci ili finansijskoj instituciji;
  - 1.2.5. ne dozvoljava ili strogo ograničava podizanje gotovine;
  - 1.2.6. može se koristiti samo unutar zemlje;
  - 1.2.7. prima se od ograničenog broja trgovaca ili od prodajnih mesta sa čijim je poslovanjem izdavalac elektronskog novca upoznat;
  - 1.2.8. posebno je stvoren da ograniči njegovu upotrebu od strane trgovaca koji se bave robom i uslugama koji su povezani sa visokim rizikom od finansijskog kriminala;
  - 1.2.9. prihvaća se kao sredstvo plaćanja za ograničene vrste usluga ili proizvoda niskog rizika.
- 1.3. Sledeći faktori mogu doprineti povećanju rizika od strane korisnika:
- 1.3.1. Klijent kupuje više proizvoda elektronskog novca od istog izdavača, često dopunjava proizvod ili vrši nekoliko podizanja novca u kratkom vremenskom periodu i bez ekonomskog opravdanja;
  - 1.3.2. Transakcije klijenata su uvek ispod bilo koje granice vrednosti/transakcije;
  - 1.3.3. Čini se da proizvod koristi više osoba čiji identitet nije poznat izdavaču (npr. proizvod koristi više IP adresa u isto vreme);
  - 1.3.4. Postoje česte promene u identifikacionim podacima korisnika, kao što su kućna adresa ili IP adresa, ili povezani bankovni računi;
  - 1.3.5. Proizvod se ne koristi u svrhu za koju je stvoren.
- 1.4. Sledeći faktor može doprineti smanjenju rizika od strane klijenta:
- 1.4.1. Proizvod je dostupan samo određenim kategorijama klijenata, na primer korisnicima socijalnih programa ili članovima osoblja kompanije koja ih izdaje za pokrivanje korporativnih troškova.
- 1.5. Sledeći faktori mogu doprineti povećanju rizika od kanala distribucije:
- 1.5.1. Distribucija na internetu i bez fizičkog prisustva bez adekvatnih mera zaštite kao što su elektronski potpisi, elektronski identifikacioni dokumenti koji ispunjavaju međunarodne standarde u ovoj oblasti i mere protiv prevara identiteta.
  - 1.5.2. Distribucija preko posrednika koji sami nisu subjekti izvestioci prema Zakonu o SPN/BFT, gde je primenljivo, kada izdavač elektronskog novca:
    - 1.5.2.1. oslanja se na posrednika da ispuni neke od obaveza za SPN/BFT izdavača elektronskog novca i
    - 1.5.2.2. nije se uverio da je posrednik uspostavio adekvatne sisteme i kontrole za SPN/BFT.

- 1.5.2.3. raspodela usluga, odnosno pružanje usluga elektronskog novca od više operativno nezavisnih pružalaca usluga bez odgovarajućeg nadzora i koordinacije.
- 1.5.3. Institucija, pre potpisivanja sporazuma o distribuciji sa trgovcem, treba da razume prirodu i svrhu poslovanja trgovca kako bi se uverila da su roba i usluge koje se pružaju legitimne i da proceni rizik od PN/FT povezan sa poslovanjem trgovca. U slučaju trgovca koji pruža usluge preko interneta, finansijske institucije takođe treba da preduzmu korake da razumeju vrstu klijenta koje ovaj trgovac privlači i da odrede očekivani obim i veličinu transakcija kako bi uočile sumnjive ili neobične transakcije.
- 1.6. Sledeći faktori mogu doprineti povećanom riziku od zemlje ili geografskog rizika:
- 1.6.1. Platiša se nalazi u, ili proizvod prima sredstva iz izvora jurisdikcije koji je povezan sa većim rizikom od PN/FT. Finansijske institucije treba da obrate posebnu pažnju na jurisdikcije poznate za osiguranje sredstava ili podrške terorističkim aktivnostima ili za koje se zna da grupe koje čine teroristička dela deluju u tim oblastima, a jurisdikcije su predmet finansijskih sankcija, embarga ili mera koje se odnose na terorizam, terorističko finansiranje ili širenje.
2. Kada se poveća rizik vezan za poslovni odnos ili slučajnu transakciju, treba primeniti mere PDP-a. One mogu obuhvatiti:
- 2.1. dobijanje dodatnih informacija o klijentu tokom identifikacije, kao što je izvor sredstava;
- 2.2. primenjujući dodatne mere provere iz većeg spektra pouzdanih i nezavisnih izvora (npr. kontrola baza podataka na internetu) u cilju provere identiteta klijenta ili stvarnog dobitnika;
- 2.3. pribavljanje dodatnih informacija o nameravanoj prirodi poslovnog odnosa, na primer postavljanjem pitanja klijentima o njihovom poslovanju ili jurisdikcijama u koje nameravaju da prenesu elektronski novac;
- 2.4. pribavljanje informacija o trgovcu/platiši, posebno kada izdavač elektronskog novca ima razloga da sumnja da se njegovi proizvodi koriste za kupovinu ilegalne robe ili robe ograničene za korišćenje zbog starosti;
- 2.5. primena kontrole protiv prevare identiteta kako bi se osiguralo da je klijent onaj za koga se misli da je;
- 2.6. primena šireg praćenja odnosa sa klijentima i pojedinačnih transakcija;
- 2.7. utvrđivanje izvora i/ili odredišta sredstava.
3. Kada je rizik povezan sa poslovnim odnosom ili slučajnim transakcijama mali, finansijske institucije mogu primeniti pojednostavljene mere dužne pažnje. One mogu obuhvatiti:

- 3.1. proveru identiteta klijenta po osnovu uplate povučene na svoj račun ili na zajedničko ime klijenta ili račun za koji klijent može dokazati da postoji nadzor od strane regulisane banke ili finansijske institucije.
- 3.2. proveru identiteta na osnovu više izvora;
- 3.3. proveru identiteta zasnovana na manje pouzdanim izvorima;
- 3.4. korišćenjem alternativnih metoda za proveru identiteta;
- 3.5. pretpostavljajući prirodu i svrhu poslovnog odnosa, kada je očigledno, na primer u slučaju određenih poklon kartica koje nisu obuhvaćene u zatvoreni krug/ izuzeće zatvorene mreže;

Član 24.

Uputstva za institucije za transfer novca

1. Institucije za transfer novca treba da uzmu u obzir i sledeće faktore rizika i mere pored onih definisanih ovim Vodičem:
  - 1.1. Sledeći faktori mogu doprineti povećanju rizika od proizvoda, usluga i transakcija:
    - 1.1.1. proizvod omogućava transakcije velike ili neograničene vrednosti;
    - 1.1.2. proizvod ili usluga su globalnog obima;
    - 1.1.3. transakcija se zasniva na gotovini ili se finansira anonimnim elektronskim novcem;
    - 1.1.4. transfer se vrši lokalnom korisniku od jednog ili više platiša u različitim zemljama.
  - 1.2. Sledeći faktori mogu doprineti smanjenju rizika proizvoda, usluga i transakcija:
    - 1.2.1. sredstva koja se koriste tokom transfera potiču sa računa koji se vodi na ime platiše u domaćoj banci ili finansijskoj instituciji.
  - 1.3. Sledeći faktori mogu doprineti povećanom riziku od strane korisnika:
    - 1.3.1. Klijent poseduje ili upravlja poslovanjem koje se bavi velikim prometom gotovine.
    - 1.3.2. Poslovanje klijenta ima složenu vlasničku strukturu.
    - 1.3.3. Aktivnost klijenta može biti povezana sa finansiranjem terorizma jer je javno poznato da ima ekstremističke sklonosti ili je poznato da je povezan sa organizovanom kriminalnom grupom.
    - 1.3.4. Potrebe klijenata mogu se bolje uslužiti na drugim mestima, na primer zato što agencija za transfer novca nije lokalna za klijenta ili poslovanje klijenta.
    - 1.3.5. Izgleda da klijent radi u ime nekog drugog, na primer klijent je pod pratnjom drugih ljudi ili vide se van mesta gde se transakcija vrši ili klijent čita uputstva iz beleški.

- 1.3.6. Ponašanje klijenta nema očiglednog ekonomskog smisla, na primer klijent prihvata slabi kurs razmene ili visoke tarife bez postavljanja pitanja, zahteva transakcije u valutama koje nisu zvanične valute koje se obično koriste u jurisdikciji u kojoj se klijent i/ili primalac nalazi ili zahteva ili donosi velike količine novca čija se vrednost može smanjiti ili povećati.
- 1.3.7. Transakcije klijenta su uvek ispod primenljivih pragova, uključujući prag DPK-a za slučajne transakcije definisanih u važećem zakonodavstvu.
- 1.3.8. Korišćenje usluge klijenta je neuobičajeno, na primer šalje ili prima novac od samog sebi ili šalje sredstava odmah nakon njihovog primanja.
- 1.3.9. Izgleda da klijent zna vrlo malo ili nije voljan da pruži informacije o prenosioocu.
- 1.3.10. Neki od klijenata prenose sredstva istom korisniku plaćanja ili izgleda da imaju iste identifikacione informacije, kao što su adresa ili broj telefona.
- 1.3.11. Priliv transakcija nije praćena potrebnim informacijama o pošiljaocu ili primaocu.
- 1.3.12. Poslat ili primljen iznos je u suprotnosti sa prihodima klijenta (ako se zna).
- 1.4. Donji faktori mogu doprineti smanjenju rizika od strane klijenta:
  - 1.4.1. Klijent je odavno poznat, čije ponašanje u prošlosti nije izazvalo sumnju i nema naznaka da bi se rizik od PN/FT mogao povećati.
  - 1.4.2. Preneti iznos je mali; međutim, finansijske institucije treba da imaju u vidu da mala vrednost sama po sebi nije dovoljna za smanjenje rizika od FT.
- 1.5. Sledeći faktori mogu doprineti povećanju rizika od kanala pružanja usluga:
  - 1.5.1. Nema ograničenja za instrument finansiranja, na primer u slučaju gotovine ili plaćanja proizvodima elektronskog novca, elektronskim transferom ili čekovima.
  - 1.5.2. Korišćeni kanal distribucije obezbeđuje određeni stepen anonimnosti.
  - 1.5.3. Usluga se u potpunosti pruža preko interneta bez odgovarajućih mera zaštite.
  - 1.5.4. Usluga slanja novca se pruža preko agenata koji:
    - 1.5.4.1. predstavljaju više od jednog rukovodioca;
    - 1.5.4.2. imaju neuobičajene tipologije prometa u poređenju sa drugim agentima na sličnim lokacijama, na primer neuobičajeno veliki ili mali broj transakcija, neuobičajeno veliki gotovinski promet ili veliki broj transakcija koje su ispod praga DPK, ili posluju van uobičajenog radnog vremena;
    - 1.5.4.3. veliki deo svog poslovanja obavljaju sa pošiljaocima ili primaocima iz povezanih jurisdikcija većeg rizika od PN/FT;
    - 1.5.4.4. čini se da su nesigurni u pogledu primene politike za SPN/BFT unutar grupe ili

- 1.5.4.5. nisu iz finansijskog sektora i obavljaju druge poslove kao svoju osnovnu delatnost.
- 1.5.5. Usluga slanja novca se obezbeđuje kroz izuzetno složen lanac plaćanja, na primer sa velikim brojem posrednika koji rade u različitim jurisdikcijama ili dozvoljavaju uspostavljene (formalne i neformalne) sisteme kojima se ne može ući u trag.
- 1.6. Sledeći faktori mogu doprineti smanjenju rizika od kanala pružanja usluga:
- 1.6.1. Agenti su sami po sebi regulisani subjekti izvestioci.
- 1.6.2. Usluga se može finansirati samo transferima sa računa koji se vodi na ime klijenta u banci ili finansijskoj instituciji ili računa nad kojim klijent može dokazati da ima kontrolu.
- 1.7. Sledeći faktori mogu doprineti povećanom riziku od zemalja ili u geografskom smislu:
- 1.7.1. Platiša ili primalac plaćanja se nalazi ili se transakcija izvršava sa IP adrese, u jurisdikciji koja je povezana sa većim rizikom od PN/FT. Finansijske institucije treba da obrate posebnu pažnju na jurisdikcije za koje se zna da pružaju finansiranje ili podršku terorističkim aktivnostima ili za koje se zna da deluju grupe koje počinu teroristička dela kao i na jurisdikcije koje podležu finansijskim sankcijama, embargu ili merama u vezi sa terorizmom, finansiranjem terorizma ili širenjem oružja.
- 1.7.2. Primalac plaćanja je rezident u jurisdikciji koja nema formalni bankarski sektor ili je manje razvijena, što podrazumeva da su usluge neformalne doznake novca, kao što je *hawala*.
- 1.7.3. Suprotna strana institucije nalazi se u trećoj zemlji koja je povezana sa većim rizikom od PN/FT.
- 1.7.4. Platiša ili primalac plaćanja se nalazi u trećoj zemlji visokog rizika.
2. Pošto je poslovanje institucija za transfer novca u velikoj meri zasnovano na transakcijama, trebalo bi razmotriti koje sisteme za praćenje i kontrolu postavljaju kako bi osigurali da otkriju pranje novca i pokušaje finansiranja terorizma čak i kada informacije o DPK-u koje drže o klijentu su osnovne ili ih nema jer nije uspostavljen poslovni odnos.
3. Institucije za transfer novca moraju, u svakom slučaju, da postave:
- 3.1. sisteme za identifikaciju povezanih transakcija;
- 3.2. sisteme za identifikaciju ukoliko su transakcije iz različitih klijenata namenjene istom korisniku;
- 3.3. sisteme koji u najvećoj mogućoj meri omogućavaju stvaranje izvora sredstava i odredišta sredstava;
- 3.4. sisteme koji omogućavaju potpuno traganje obe transakcije i broja operatera uključenih u lanac plaćanja i

- 3.5. sisteme kako bi se osiguralo da u celom lancu plaćanja mogu upadati samo oni koji su zvanično ovlašćeni za pružanje usluga slanja novca.
4. Kada rizik povezan sa slučajnim transakcijama ili poslovnim odnosima se poveća, institucije za transfer novca treba da primene pojačane mere dužne pažnje, uključujući, prema potrebi, ojačano praćenje transakcija (npr. u slučaju povećane učestalosti ili nižih pragova). U protivnom, kada je rizik povezan sa slučajnim transakcijama ili niskim poslovnim odnosom, institucije za transfer novca mogu primeniti pojednostavljene mere dužne pažnje u skladu sa merama navedenim u ovom uputstvu.
  5. Institucije za transfer novca koje koriste agente za pružanje usluga moraju znati ko su njihovi agenti. Kao deo ovoga, institucije za transfer novca moraju da uspostave i održavaju odgovarajuće politike i postupke zasnovane na rizik za borbu protiv rizika da njihovi agenti mogu da se umešaju ili da se koriste za PN/FT, uključujući:
    - 5.1. Identifikaciju lica koje poseduje ili kontroliše agenta, kada je agent pravno lice, kako bi se osiguralo da rizik od PN/FT, kojem je institucija za transfer novca izložena kao ishod korišćenja ovog agenta, nije povećan.
    - 5.2. Pribavljanje dokumenata da direktori i druga lica odgovorna za administraciju agenta su sposobne i prave osobe, uključujući ovde i uzimajući u obzir kriterijum za podobnost i ispravnost, integritet i ugled. Svaka provera koju institucija za transfer novca vrši mora biti srazmerno prirodi, složenosti i stepenu rizika od PN/FT koje je stalan u uslugama pošiljki pružene od agenta i može biti zasnovana na postupcima DPK-a institucije za transfer novca.
    - 5.3. Preduzimanje razumnih koraka kako bi uverili sebe da su interne kontrole agenta za SPN/BFT adekvatne i ostaju adekvatne tokom čitavog odnosa, na primer praćenjem uzorka transakcija agenta ili pregledom kontrole agenta na mestu. Tamo gde se interne kontrole agenata za SPN/BFT razlikuju od onih kod institucije za transfer novca, na primer zato što agent predstavlja više nego instituciji za transfer novca ili zato što je agent i sam subjekat izvestilac prema važećem zakonodavstvu o SPN/BFT, institucija za transfer prvo, mora proceniti i upravljati rizikom da ove promene mogu uticati na njega kao i podobnost agenta za SPN/BFT.
    - 5.4. Pružanje obuke agentima za SPN/BFT kako bi se osiguralo da agenti imaju adekvatno razumevanje o dotičnim rizicima od PN/FT i kvalitet kontrole za SPN/BFT koje institucija za transfer novca očekuje da ima.

Član 25.

Uputstva za osiguravajuća društva

1. Osiguravači treba da uzmu u obzir sledeće faktore rizika i mere pored onih navedenih u ovom Vodiču:

1.1. Sledeći faktori mogu doprineti povećanju rizika od proizvoda, usluga i transakcija:

1.1.1. Fleksibilnost plaćanja koju proizvod dozvoljava, na primer:

1.1.1.1. plaćanja od neidentifikovanih trećih lica;

1.1.1.2. plaćanja premija visoke vrednosti ili neograničene vrednosti, preplate ili velike količine premija niže vrednosti;

1.1.1.3. plaćanje u gotovini

1.1.2. Lakoća pristupa akumuliranim sredstvima, na primer, proizvod omogućava delimično podizanje ili prevremenu isporuku u bilo kom trenutku, uz ograničene tarife ili provizije.

1.1.3. Mogućnost pregovaranja, na primer, da proizvod može da:

1.1.3.1. se prodaje na sekundarnom tržištu;

1.1.3.2. se koristi se kao kolateral za kredit.

1.1.4. Anonimnost, na primer, proizvod dozvoljava ili olakšava anonimnost klijenta.

1.2. Sledeći faktori mogu doprineti smanjenju rizika od proizvoda, usluga i transakcija:

1.2.1. nema nijednog investicionog elementa;

1.2.2. nema olakšica plaćanja prema trećim licima;

1.2.3. zahteva da se ukupna investicija smanji za nisku vrednost;

1.2.4. to je polisa životnog osiguranja gde je premija niska;

1.2.5. dozvoljava samo redovna plaćanja premija malih iznosa, na primer bez preplate;

1.2.6. dostupan je samo preko poslodavaca, na primer penzija, penzijski doprinos ili slična šema koja obezbeđuje penzijske dobitke zaposlenima, gde se doprinosi daju kroz odbitak od plata i pravila šeme ne dozvoljavaju da se uvede kamata na člana prema šemi;

1.2.7. ne može se ponovo vraćati u kratkom ili srednjem roku, kao u slučaju penzionih šema bez mogućnosti prevremene predaje;

1.2.8. ne može se koristiti kao kolateral;

1.2.9. ne dozvoljava gotovinsko plaćanje;

1.2.10. postoje uslovi koji moraju biti ispunjeni kako bi se koristile poreske olakšice.

1.3. Sledeći faktori mogu doprineti povećanju rizika za klijenta i korisnike:

1.3.1. pravna lica čija struktura otežava identifikaciju stvarnog dobitnika;

1.3.2. klijent ili stvarni dobitnik kupca je PIO;

1.3.3. korisnik polise ili stvarni dobitnik ovog dobitnika je PIO;

- 1.3.4. starost klijenta je neuobičajena za vrstu traženog proizvoda (npr. klijent je premlad ili prestar);
- 1.3.5. ugovor ne odgovara stanju imovine klijenta;
- 1.3.6. smatra se da je profesija ili delatnost klijenta posebno predisponirana za pranje novca, na primer zato što je poznato da uključuje veliki promet gotovine ili je izložena visokom riziku od korupcije;
- 1.3.7. ugovor registruje od "držaoca novca", kao što je poverenička kompanija, koja deluje u ime klijenta;
- 1.3.8. osiguranik i/ili korisnik ugovora su kompanije sa imenovanim akcionarima i/ ili akcijama u prenošenom obliku.
- 1.3.9. klijent često prenosi ugovor na drugog osiguravača;
- 1.3.10. česta i neobjašnjiva otkazivanja, posebno kada se povraćaj vrši na različite bankovne račune;
- 1.3.11. klijent česta ili neočekivana korišćenja odredbe „free lock”/”cooling off” perioda, posebno kada se povraćaj vrši trećoj strani koja izgleda da nisu povezani;¹
- 1.3.12. klijent snosi visoke troškove zahtevajući prevremeni završetak proizvoda;
- 1.3.13. klijent prenosi ugovor na treću stranu koja izgleda da nije povezana;
- 1.3.14. zahtev klijenta da se promeni ili poveća osigurani iznos i/ili uplata premije je neuobičajen ili visok;
- 1.3.15. osiguravač se obaveštava o promeni korisnika samo kada se podnese zahtev;
- 1.3.16. klijent menja klauzulu o korisniku i imenuje treću stranu koja očigledno nije povezana;
- 1.3.17. osiguravač, klijent, stvarni dobitnik, korisnik ili stvarni dobitnik dobitnika su u različitim jurisdikcijama.
- 1.3.18. potrošač koristi neobične načine plaćanja kao što su strukturirana novčana sredstva ili drugi oblici platnih instrumenata koji promovišu anonimnost;
- 1.3.19. uplate sa različitih bankovnih računa bez pojašnjenja;
- 1.3.20. plaćanja iz banaka koje se ne nalaze u mestu prebivališta klijenta;
- 1.3.21. klijent vrši česta plaćanja ili u velikim iznosima, kada se to nije očekivalo;
- 1.3.22. uplate primljene od trećih lica koja nisu povezana;

---

¹Odredba o 'free lock' je ugovorna odredba, često obavezna prema domaćem zakonu, koja omogućava vlasniku polise ili primaocu rente životnog osiguranja ili ugovora o anuitetu da razmatra ugovor na određeni broj dana i vrati ga za puni povraćaj novca.

- 1.3.23. dodani doprinosi u penzioni plan blizu datuma penzionisanja.
- 1.4. Sledeći faktori mogu doprineti smanjenju rizika u slučaju životnog osiguranja kupljenog od strane korporacija, kada je klijent:
- 1.4.1. banka ili finansijska institucija koja podleže zahtevima za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma i koja se nalazi pod nadzorom za poštovanje ovih zahteva;
  - 1.4.2. javno preduzeće registrovano na berzi i koje podleže regulatornim zahtevima za objavljivanje (bilo po pravilima razmene akcija, zakonom ili po sprovedljivim sredstvima) koji nameću zahteve za obezbeđivanje adekvatne transparentnosti stvarnog vlasništva ili većinska podružnica takve kompanije;
  - 1.4.3. javna uprava ili javno preduzeće.
- 1.5. Sledeći faktori mogu doprineti povećanju rizika od kanala pružanja usluga:
- 1.5.1. Prodaja bez fizičkog prisustva, kao što je prodaja na internetu, putem pošte ili telefona, bez adekvatnih zaštitnih mehanizama kao što su elektronski potpisi ili elektronski identifikacioni dokumenti definisani međunarodnim standardima.
  - 1.5.2. dug lanac posrednika;
  - 1.5.3. posrednik se koristi u neobičnim okolnostima (npr. neobjašnjiva geografska udaljenost).
- 1.6. Sledeći faktori mogu doprineti smanjenju rizika od kanala pružanja usluga:
- 1.6.1. Posrednici su poznati osiguravaču koji je uveren da posrednik sprovodi mere DPK-a srazmerno riziku vezanom za odnos i u skladu sa onima koje zahteva važeće zakonodavstvo.
  - 1.6.2. Proizvod je dostupan samo zaposlenima u određenim kompanijama koje imaju ugovor sa osiguravačem za obezbeđivanje životnog osiguranja za svoje zaposlene, na primer kao deo paketa beneficija.
- 1.7. Sledeći faktori mogu doprineti povećanju riziku od zemalja ili geografskog porekla:
- 1.7.1. Osiguravač, klijent, stvarni korisnik, korisnik stvarnog korisnika je osnovan ili ima veze sa jurisdikcijama sa većim rizikom od PN/FT. Osiguravači treba da obrate posebnu pažnju na jurisdikcije bez efikasnog nadzora SPN/BFT.
  - 1.7.2. Premije se plaćaju preko računa koji se vode u finansijskim institucijama osnovanim u jurisdikcijama koje su povezane sa većim rizikom PN/FT. Osiguravači treba da obrate posebnu pažnju na jurisdikcije bez efikasnog nadzora SPN/BFT.
  - 1.7.3. Posrednik je osnovan ili je povezan sa jurisdikcijama vezane sa veći rizik od PN/FT. Osiguravači treba da obrate posebnu pažnju na jurisdikcije bez efikasnog nadzora SPN/BFT.
- 1.8. Sledeći faktori mogu doprineti smanjenju rizika zemlje ili geografskog porekla:

- 1.8.1. Zemlja je identifikovana na osnovu pouzdanih izvora, kao što su međusobne procene ili detaljni izveštaji procene kao zemlja sa efikasnim sistemom SPN/BFT.
  - 1.8.2. Zemlja je identifikovana od pouzdanih izvora kao zemlju sa niskim nivoom korupcije i drugih kriminalnih aktivnosti.
2. Osiguravači moraju primeniti mere dužne pažnje ne samo na klijenta i stvarnog korisnika nego i na korisnike čim budu identifikovani ili određeni. To podrazumeva da subjekat mora:
  - 2.1. dobiti ime korisnika kada fizičko ili pravno lice ili ugovor je identifikovan kao korisnik ili
  - 2.2. dobije dovoljno informacija da se uveri da se identitet korisnika može utvrditi u trenutku isplate gde su korisnici klasa lica ili definisani određenim karakteristikama. Na primer, kada su korisnik njegovi „budući unuci“, osiguravač može da dobije informacije o deci nosioca polise.
3. Subjektat izvestilac mora da potvrdi identitet korisnika najkasnije u trenutku isplate.
4. Kada subjekat izvestilac zna da je životno osiguranje dodeljeno trećoj strani koja dobija vrednost polise, mora da identifikuje stvarnog korisnika u trenutku određivanja.
5. U situacijama visokog rizika, sledeće dodatne mere dužne pažnje mogu biti prikladne:
  - 5.1. Kada klijent koristi period „free lock”/”cooling–off“, premija se mora vratiti na bankovni račun klijenta sa kojeg su sredstva uplaćena. Osiguravači treba da obezbede da su proverili identitet klijenta pre nego što izvrše povraćaj novca, posebno kada je premija velika ili su okolnosti neobične. Osiguravači takođe treba da razmotre ukoliko otkazivanje stvara sumnju u transakciju i ukoliko podnošenje izveštaja o sumnjivim aktivnostima je prikladno.
  - 5.2. Mogu se preduzeti dodatni koraci kako bi se ojačalo znanje subjekta o klijentu, stvarnom korisniku, dobitniku ili stvarnom korisniku primaoca plaćanja, platišu i platišu treće strane. Ovi su primeri:
    - 5.2.1. provera identiteta drugih dotičnih strana, uključujući platiše i treća lica, pre početka poslovnog odnosa;
    - 5.2.2. dobijanje dodatnih informacija za utvrđivanje nameravane prirode poslovnog odnosa;
    - 5.2.3. dobijanje dodatnih informacija o klijentima i redovnije ažuriranje identifikacionih podataka o klijentima i stvarnim korisnicima;
    - 5.2.4. ako platiša nije klijent, mora se utvrditi razlog zašto;
    - 5.2.5. provera identiteta zasnovana na više pouzdanih i nezavisnih izvora;
    - 5.2.6. utvrđivanje izvora imovine i izvora sredstava klijenta, na primer detalji o zaposlenju i platama, sporazumi o nasleđivanju ili razvodu;

- 5.2.7. gde je moguće, korisnik treba da bude identifikovan na početku poslovnog odnosa, umesto da se čeka dok se ne identifikuje ili utvrdi, s obzirom da se korisnik može promeniti tokom trajanja polise;
- 5.2.8. identifikaciju i proveru identiteta korisnika stvarnog korisnika;
- 5.2.9. moraju se preduzeti koraci da se utvrdi da li je klijent PIO i moraju se preduzeti razumni koraci da se utvrdi ukoliko li je korisnik ili korisnik vlasnik korisnika PIO u vreme utvrđivanja, u celini ili delimično, polise ili najkasnije, u trenutku plaćanja;
- 5.2.10. treba se zahtevati da se prva uplata mora izvršiti preko računa u ime klijenta sa bankom.
- 5.3. Kada je rizik povezan sa PIO odnosom visok, osiguravači ne samo da treba da sprovedu mere za DPK, već i da obaveste više rukovodstvo pre plate polise kako bi više rukovodstvo moglo da ima jasnu sliku o riziku od PN/FT povezano sa situacijom i odlučiti o najprikladnijim merama za ublažavanje tog rizika; Štaviše, subjekat mora da sprovodi PDP tokom celog poslovnog odnosa. Može biti potrebno češće i detaljnije praćenje transakcija (uključujući, gde je potrebno, praćenje izvora sredstava).
6. U situacijama niskog rizika, mogu biti prikladne ove mere pojednostavljene dužne pažnje:
- 6.1. Subjekt može biti u stanju da pretpostavi da je provera identiteta klijenta izvršena na osnovu uplate izvršene na račun u ime klijenta sa bankom.
- 6.2. Subjekt može pretpostaviti da se provera identiteta korisnika ugovora vrši na osnovu uplate na račun na ime korisnika kod regulisane finansijske institucije.

Član 26.

Uputstva za menjačnice

1. Menjačnice treba da uzmu u obzir i sledeće faktore rizika i mere pored onih definisanih ovim Vodičem:
- 1.1. Sledeći faktori mogu doprineti povećanju rizika od proizvoda, usluga i transakcija:
- 1.1.1. Transakcija je izuzetno velika u apsolutnom terminima ili u poređenju sa ekonomskim profilom klijenta;
- 1.1.2. Transakcija nema očiglednu ekonomsku ili finansijsku svrhu;
- 1.2. Sledeći faktori mogu doprineti smanjenju rizika proizvoda, usluga i transakcija:
- 1.2.1. Razmenjeni iznos je mali ali treba napomenuti da sami mali iznosi nisu dovoljni da smanje rizik od finansiranja terorizma.
- 1.3. Sledeći faktori mogu doprineti u povećanje rizika klijenta:

- 1.3.1. transakcije klijenta su nešto ispod primenljive granice za sprovođenje mera dužne pažnje, posebno kada su česte ili u kratkom vremenskom periodu;
  - 1.3.2. klijent ne može ili ne daje informacije o poreklu sredstava;
  - 1.3.3. klijent želi da razmeni velike količine strane valute koja nije konvertibilna ili se ne koristi često;
  - 1.3.4. klijent menja velike količine novčanica nižeg apoen za novčanice većeg apoen u drugoj valuti, ili obrnuto.
  - 1.3.5. ponašanje klijenta nema očiglednog ekonomskog smisla;
  - 1.3.6. klijent poseti više lokala iste menjačnice u istom danu (u meri u kojoj je menjačnici poznato);
  - 1.3.7. klijent traži pitanja o pragu identifikacije i/ili odbija da odgovori na nasumična ili rutinska pitanja;
  - 1.3.8. klijent konvertuje sredstva strane valute u drugu stranu valutu;
  - 1.3.9. razmena velikih iznosa ili česte razmene koje nisu povezane sa poslovanjem klijenta;
  - 1.3.10. kovanica prodana od klijenta ne odgovara svojoj zemlji državljanstva ili prebivališta;
  - 1.3.11. Klijent kupuje valutu iz neobične zemlje u poređenju sa svojom lokacijom bez ikakvog logičnog objašnjenja;
  - 1.3.12. Klijent kupuje valutu koja ne odgovara onome što je poznato o zemlji odredišta klijenta;
  - 1.3.13. Klijent kupuje ili prodaje veliku količinu valute iz jurisdikcije koja je povezana sa značajnim nivoima glavnih krivičnih dela za PN ili terorističkih aktivnosti;
  - 1.3.14. Poslovanje klijenta je povezano sa većim rizikom od PN/FT, na primer, kazina, kupovina/ prodaja plemenitih metala i dragulja.
- 1.4. Sledeći faktori mogu doprineti povećanom riziku od pružanja usluga:
    - 1.4.1. Usluga se pruža potpuno preko interneta bez odgovarajućih zaštitnih mera;
    - 1.4.2. Pružanje usluga se vrši preko mreže agenata.
  - 1.5. Sledeći faktori mogu doprineti povećanom riziku od zemlje i u geografskom smislu:
    - 1.5.1. Poslovanje menjačnice se nalazi u jurisdikciji koja je povezana sa većim rizikom za PN/FT;
2. Menjačnice treba da jasno definišu u svojim internim politikama i postupcima do koje mere treba da vrše dužnu pažnju svojih slučajnih klijenata. Ovo treba da uključuje:

- 2.1. Situacije kada identifikovana transakcija ili povezane transakcije dostižu 10.000 evra. Politike i postupci treba da jasno definišu u kom trenutku serija jednokratnih transakcija čini poslovni odnos uzimajući u obzir kontekst aktivnosti firmi (tj. normalnu prosečnu veličinu jednokratne transakcije od njihove uobičajene klijentele).
- 2.2. Situacije u kojima se sumnja na pranje novca ili finansiranje terorizma.
3. Menjačnice takođe moraju uspostaviti sisteme i kontrole za:
  - 3.1. identifikovanje povezanih transakcija (na primer, da se otkrije ukoliko isti klijent odlazi u više menjačnica u kratkom vremenskom periodu); prikladno i efikasno prati transakcije u srazmeri sa veličinom menjačnice, brojem svojih kancelarija, veličinom i obimom transakcija;
  - 3.2. vrsta vršenih aktivnosti, njeni kanali pružanja i rizici identifikovani u proceni rizika na nivou celog poslovanja.
4. U situacijama kada je rizik od PN/FT visok, menjačnice treba da primene dodatne mere dužne pažnje u skladu sa ovim Vodičem, prema potrebi pojačano praćenje transakcija kao i dobijanje više informacija u vezi sa prirodom i svrhom poslovanja ili izvorom sredstava klijenta.
5. U situacijama kada je rizik od PN/FT mali, menjačnice mogu razmotriti primenu pojednostavljenih mera dužne pažnje kao što je:
  - 5.1. odlaganje provere identiteta klijenta za određeni kasniji datum nakon uspostavljanja odnosa.
  - 5.2. provera identiteta klijenta na osnovu uplate podignute na račun na sopstveno ili zajedničko ime klijenta u bankarskoj instituciji.

Član 27.

Prelazne odredbe

Finansijske institucije imaju rok do 1. februara 2024. godine da se pripreme za primenu odredbi ovog Vodiča.

Član 28.

Stupanje na snagu

Ovaj Vodič stupa na snagu na dan odobrenja.

Ahmet Ismaili
Predsedavajući Izvršnog odbora